

LAPIN YLIOPISTO
Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Olli Mäkinen
YHTEISKUNTAVASTUUDISKURSSIT INTEGROIDUSSA RAPORTOINNISSA

Pro gradu -tutkielma
Johtaminen ja markkinointi
Rovaniemi 2019

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Yhteiskuntavastuudiskurssit integroidussa raportoinnissa

Tekijä: Olli Mäkinen

Koulutusohjelma/oppiaine: Johtaminen ja markkinointi

Työn laji: Pro gradu –työ x Sivulaudaturtyö__ Lisensiaatintyö__

Sivumäärä: 49

Vuosi: 2019

Tiivistelmä:

Tämän Pro gradu -tutkielman tarkoituksena on tutkia, millaisia diskursseja suomalaiset pörssiyhtiöt käyttävät yhteiskuntavastuusta. Yritysten yhteiskuntaraportointi on ollut jatkuvassa muutoksessa 2010-luvulla, kun International Integrated Reporting Council (IIRC) esitti vuosikymmenen alussa omat suosituksensa vastuullisuusraportoinnin yhdistämisestä yrityksen vuosikertomukseen ja tämän jälkeen Etelä-Afrikan pörssi alkoi vaatia kaikilta listaamiltaan yrityksiltä vastuullisuusraporttia.

Tutkimuksen kohteeksi olen valikoinut yhtiöitä, jotka käyttävät vastuullisuusraportoinnissaan kansainvälistä Global Reporting Initiativen (GRI) raportointimallia. Lopulliseksi aineistoksi olen valinnut Ahlstromin, Keskon, Spondan, Tikkurilan ja YIT:n vuoden 2016 vuosikertomukset.

Tutkimukseni tuloksena esittelen neljä erilaista diskurssia; auktoriteettidiskurssin, sidosryhmäkeskeisen diskurssin, toimintakeskeisen diskurssin ja esteettisen vastuullisuuden diskurssin. Auktoriteettidiskurssissa yhtiö nojaa kansainvälisiin auktoriteetteihin omassa vastuullisuudessaan, sidosryhmäkeskeisessä diskurssissa suhteet sidosryhmiin, erityisesti asiakkaisiin, ja sidosryhmien oma vastuullisuustoiminta saavat suuren roolin, toimintakeskeisessä diskurssissa yhteiskuntavastuuta lähestytään oman toiminnan ja tehokkuuden näkökulmasta ja esteettisen vastuullisuuden diskurssissa pääpaino on yrityksen toiminnan yhteiskunnalle tuottamassa lisäarvossa.

Avainsanat: vuosikertomus, integroitu raportointi, yhteiskuntavastuu, diskurssi

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi X

Suostun tutkielman luovuttamiseen Lapin maakuntakirjastossa käytettäväksi __ (vain Lappia koskevat)

SISÄLYSLUETTELO

TIIVISTELMÄ.....	1
1 JOHDANTO	4
1.1 Tutkimuksen taustaa	4
1.2 Tutkimuksen esittely	5
1.2.1 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset	5
1.2.2 Keskeiset käsitteet	6
1.3. Tutkimuksen rakenne	7
2 VUOSIKERTOMUS JA VASTUULLISUUS.....	7
2.1 Vuosikertomus.....	7
2.2 Vastuullisuus.....	8
2.2.1 Vastuullisuuden pyramidimalli.....	10
2.2.2. Kolmoistilinpäätös.....	11
2.2.3. Yrityskansalaisuus.....	12
2.2.4. YK:n Global Compact – aloite.....	14
2.3. Sidosryhmäteoria.....	14
2.4. Vastuullisuusraportointi.....	16
2.4.1. Global Reporting Initiative.....	17
2.4.2. Integroitu raportointi.....	18
3 AINEISTO JA TUTKIMUSMENETELMÄT.....	21
3.1 Tutkimuksen aineisto	22
3.2 Aineiston rajaukset	22
3.3 Kriittinen diskurssianalyysi.....	23
3.4. Oma positioni tutkijana.....	26
4 VASTUULLISUUS VUOSIKERTOMUKSISSA.....	26
4.1. Auktoriteettidiskurssi.....	26
4.2. Sidosryhmäkeskeinen diskursi.....	31

4.3. Toimintakeskeinen diskurssi.....	34
4.4. Esteettisen vastuullisuuden diskurssi.....	38
5 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	41
5.1. Empiiriset tulokset.....	41
5.2. Rajoitukset ja jatkotutkimus.....	44
LÄHTEET.....	47

1 JOHDANTO

1.1. Tutkimuksen taustaa

Integroitu raportointi, eli yrityksen vastuullisuusraportoinnin tuominen taloustietojen lisäksi yrityksen vuosikertomukseen otti ensimmäiset merkittävät askeleet 2011 Etelä-Afrikan pörssissä, kun pörssi julkaisi ohjeet integroidun raportoinnin toteuttamiseen. (Eccles & Saltzman 2011, 57) Integroitu raportointi on sittemmin tullut pakolliseksi Etelä-Amerikan pörssissä ja useat muut pörssit ovat seuranneet kehitystä. Myös Euroopan komissio on antanut direktiivin, joka määrää yrityksiä raportoimaan omasta yhteiskuntavastuullisuudestaan ja useat suomalaiset pörssiyhtiöt ovat aloittaneet integroitujen vuosikertomusten julkaisemisen. Eccles ja Krzus (2010) puhuvat integroidusta raportoinnista yhtenä raporttina, eli dokumenttina joka nivoo yhteen sekä taloudelliset, että ei-taloudelliset tiedot. He näkevät tällaisen raportoinnin tuovan yritykselle hyötyä erityisesti sidosryhmäsuhteiden parantumisen kautta yrityksen pystyessä tarkemmin esittelemään omaa toimintaansa vastuullisen sijoittamisen koko ajan kasvattaessa suosiotaan.

Artikkelissaan he kuvaavat myös Lontoossa 2010 järjestettyä kokousta, joka oli myös alkusysäys kansainvälisen integroidun raportoinnin neuvoston, International Integrated Reporting Councilin (IIRC), perustamiseen. IIRC:n tehtävänä on luoda ja ylläpitää kansainvälisesti hyväksyttyä viitekehystä integroidussa raportoinnissa. Neuvosto saikin viitekehyksensä valmiiksi vuonna 2013 ja se on käytetyimpiä malleja integroidussa raportoinnissa. Toinen merkittävä toimija integroidussa raportoinnissa on Global Reporting Initiative (GRI), jonka viitekehys on laajasti käytössä. GRI-viitekehystenä tarkoituksena on luoda samanlainen vertailtava pohja yhteiskuntavastuun raportoinnille kuin taloudellisten tietojen raportointiin käytetään.

Wilburn ja Wilburn (2016) toteavat, että aikaisempi vastuullisuusraportoinnin vapaus ja määrittelemättömyys johtavat sen luottamuksen menettämiseen. He käyttävät esimerkkinä Volkswagenia, joka oli vuonna 2015 nimetty autoteollisuuden kärkitoimijaksi Dow Jonesin kestävä kehityksen indeksissä, mutta samana vuonna yhtiön laaja päästömittausten manipulointi paljastui. Tämän vuoksi he näkevätkin vastuullisuusraportoinnin standardisoinnin lähes pakollisena, että raportointi olisi uskottavaa. Vastuullisesta toiminnasta viestiminen voi jopa kääntyä yritystä itseään vastaan, se voi saada aikaan skeptisyyttä ja kyynisyyttä sidosryhmissä (Lindgreen & Swaen 2010, 2). Perrini (2006) tutki eurooppalaisten yritysten

vastuullisuusraportointia, ja havaitsi, että yritykset valitsevat vastuullisuusteemoikseen niiden strategiaa lähellä olevia spesifejä teemoja, joilla ne kokivat saavansa kilpailuetua itselleen. Hän kuitenkin ymmärsi yritysten myös olevan halukkaita laajentamaan omaa vastuullisuusrooliaan.

1.2. Tutkimuksen esittely

1.2.1. Tutkimuksen tavoite ja viitekehykset

Yritysten yhteiskuntavastuuta on tutkittu aikaisemminkin paljon eri näkökulmista ja eri painotuksin. Vastuullisuutta ja liiketoiminnan haitallisia vaikutuksia koskevaa tutkimusta ei pidetä enää tabuna, vaan nykyään tehdään paljon myös kriittistä tutkimusta aiheesta. Tutkimukseni olen rajannut nimenomaan integroituun raportointiin aiheen tuoreuden takia. IIRC:n viitekehys valmistui muutamia vuosia sitten ja on vasta löytämässä tiensä yritysten käyttöön ja Global Reporting Initiatiiven malli on jatkuvassa kehitystyössä.

Omassa tutkimuksessani kantavana tieteenfilosofisena lähestymistapana on sosiaalinen konstruktionismi. Yritysten vastuuraporteissa ja vuosikertomuksissa yritys itse pääsee kertomaan itsestään omasta näkökulmasta ja luomaan itselleen edullisia merkityksiä. Tästä johtuen niiden välittämä todellisuus on yrityksen oma todellisuus. Sosiaalisen konstruktionismin rinnalla kulkee myös relativismi, ajatus siitä, että objektiivista totuutta ei ole vaan se rakentuu aina suhteessa viitekehykseen ja siihen näkökulmaan mistä sitä tarkastellaan. Absoluuttista totuutta en siis voi saavuttaa, eikä sitä ole olemassa, vaan välittämäni kuva yrityksen vastuullisuudesta on ensin merkityksellistetty raportin luojaan toimesta ja minä tulkitsen näitä merkityksiä suhteessa omaan ymmärrykseeni vastuullisuudesta. Ontologisessa mielessä näkemykseni on subjektiivinen, eli todellisuuden olemassaolo riippuu sen tulkitsijasta.

Tutkimuskysymykseni kuuluu seuraavasti:

Millaisia vastuullisuusdiskursseja vuosikertomuksissa esiintyy?

Jaan tutkimustani osiin ja lähestyn sitä eri näkökulmista seuraavilla apukysymyksillä:

Miten vuosikertomuksissa merkityksellistetään vastuullisuutta?

Miten vastuullisuus on osana yhtiön strategiaa?

Millaista legitimointia vastuullisuuteen liitetään?

Tutkimukseni tavoitteena on löytää vastaus tutkimuskysymykseeni analysoimalla tutkimuskohteenani olevia pörssi-yhtiöiden vuosikertomuksia. Tarkoitukseni on löytää yhtiöille yhteisiä tai niitä erottavia diskursseja vastuullisuuteen liittyen ja pohtia niiden merkityksiä. Tavoitteenani on myös ymmärtää näiden diskurssien taustoja ja miettiä, miksi yritykset ovat näiden diskurssien käyttöön päätyneet tai mitä diskurssivalinnat kertovat yrityksistä.

1.2.2 Keskeiset käsitteet

Tutkimukseni olennaisimpina käsitteinä ovat vuosikertomus, integroitu vuosikertomus ja vastuullisuus. Avaan näitä käsitteitä tarkemmin seuraavassa luvussa. Käsitteistä vastuullisuus on hankalimmin määriteltävissä ja sille esiintyy myös useita vaihtoehtoisia termejä, joita käytän myös tässä tutkimuksessa. Englanninkielisessä kirjallisuudessa käytetään usein termejä Corporate Social Responsibility ja Corporate Sustainability, suomalaisessa puolestaan yhteiskuntavastuu, vastuullinen liiketoiminta ja yritysvastuu. Karkeasti vastuullisuus voidaan siis jakaa vastuuseen ympäröivää yhteiskuntaa ja sidosryhmiä kohtaan sekä vastuuseen ympäristöstä. Mitään yhtä hyväksyttyä määritelmää vastuullisuudelle ei ole, vaan eri tahot määrittelevät sitä haluamallaan tavalla.

Vuosikertomus puolestaan on julkisille osakeyhtiöille lakisääteinen ja pakollinen asiakirja, joka sisältää toimintakertomuksen ja riittävät ja oikeat taloudellisesti tiedot sekä johdon katsauksen menneeseen vuoteen sekä tulevaisuuteen. Integroitu vuosikertomus, joka on tälle tutkimukselle keskeisen integroidun raportoinnin lopputulos, on vuosikertomus johon lakisääteisten taloustietojen lisäksi tuotu mukaan myös yhteiskuntavastuusta kertovia tietoja. Suurimpien yritysten kohdalla myös nämä tiedot ovat enenevässä määrin pakollisia.

Integroidun raportoinnin taustalla on tarve saada hyväksyntä vastuulliselle toiminnalle sidosryhmiltä tuomalla oma toiminta näkyväksi niille (Arvidsson, 2010; 340). Voidaankin

ajatella, että yksi tekijä integroidun raportoinnin taustalla on markkinointiviestintä. Yritykset eivät siis tee vastuullisuuteen liittyvää toimintaa pelkästään omaa hyvyttään, vaan hakevat tästä toiminnasta hyötyä parantuneen julkisuuskuvan kautta.

1.3. Tutkielman rakenne

Tämän tutkielman toisessa luvussa esittelen tarkemmin tutkimukselle keskeisiä käsitteitä ja lähestyn vastuullisuuden määrittelyä eri näkökulmista. Syvennyn myös enemmän vastuullisuusraportointiin ja siinä käytettäviin viitekehyksiin. Kolmannessa luvussa esittelen omaa tutkimustani, siinä käytettävää aineistoa ja tutkimusmenetelmiä sekä perustelen valintoja näiden takana. Neljännessä luvussa on tutkimuksen varsinainen empiirinen osio, jonka tulokset vedän yhteen luvussa viisi.

2 VUOSIKERTOMUS JA VASTUULLISUUS

2.1. Vuosikertomus

Pörssiyhtiöiden viestintää säätelevät niin arvopaperimarkkinalaki, valtiovarainministeriön päätökset, rahoitustarkastuksen määräykset ja ohjeet kuin Helsingin Pörssin säännöt ja ohjeet. Arvopaperimarkkinalain mukaan pörssiyhtiöiden on julkaistava toimintakertomuksensa ja tilinpäätöksensä neljän kuukauden kuluessa tilikauden päättymisestä ja viimeistään kolme viikkoa ennen yhtiökokousta jossa ne vahvistetaan. Tilinpäätöksen on annettava oikea ja riittävä kuva yhtiön tuloksesta ja taloudellisesta asemasta ja toimintakertomuksen on annettava oikea kuva yhtiön toiminnan kehitymisestä, taloudellisen tilanteen muutoksista ja riskeistä. (AML 7:5-6§) Yritysten on annettava myös muut kuin taloudelliset tunnusluvut henkilöstöstä ja ympäristövaikutuksista. (KPL 3:1a§)

Tutkimukseni aineistona on käytetty viiden suomalaisyrityksen vuosikertomuksien vastuullisuutta käsitteleviä osia. Vuosikertomus on tärkeä sidosryhmäviestinnän väline sekä yrityksen eräänlainen mainos sijoittajia ja arvopaperimarkkinoita kohtaan. Pääpaino kohdistuu menneeseen tilikauteen, ja usein vuosikertomus on paras keino välittää tilinpäätösinformaatio

osakkeenomistajien saataville. Samalla se voi olla yrityksen ainoa vuosittainen julkaisu, jossa yrityksen toimintaa esitellään. Sähköisen viestinnän kehittyessä vuosikertomuksen rooli on pienentynyt yritysten tarjotessa tietoa sijoittajille reaaliajassa ympäri vuoden.

Useita kotimaisia tilinpäätöksen ja vuosikertomuksen perusteoksia kirjoittaneet Leppiniemi ja Virtanen (2003) pitävät vuosikertomusta yrityksen tärkeimpänä ja valideimpana dokumenttina, sillä lakisääteisen tilinpäätösoosan lisäksi sen tulee vakuuttaa sijoittajat yrityksen menneestä vuodesta sekä tulevaisuuden näkymistä. Vuosikertomuksessa johto esittää lukujen lisäksi oman näkemyksensä toiminnastaan ja tuo myös esille yritykselle tärkeitä arvoja ja niiden taustaa. Vuosikertomuksen tulisi olla selkeälukuinen, mutta myös visuaalisesti miellyttävä teos. Viime vuosina perinteisen painetun vuosikertomuksen sijaan useat yritykset ovat siirtyneet sähköisiin vuosikertomuksiin ja kirjan sijaan vuosikertomus julkaistaan helposti selailtavana Internet-sivustona.

2.2 Vastuullisuus

Yritysten vastuullisuuden tutkimiseksi on ensiksi tutustuttava yritysvastuuta käsittelevään teoreettiseen tutkimukseen. Tässä alaluvussa tarkastellaan yritysvastuuta ja sen erilaisia määritelmiä sen pohjalta, miten eri tutkijat ovat asian nähneet. Akateemisessa keskustelussa yritysvastuusta esiintyy lukuisia termejä (yritysvastuu, vastuullinen liiketoiminta, vastuullisuus, yrityskansalaisuus; corporate social responsibility, corporate responsibility, corporate sustainability). Tässä tutkimuksessa käytän termejä vastuullisuus, yhteiskuntavastuu ja yrityksen yhteiskuntavastuu. Kaikilla termeillä tarkoitetaan samaa asiaa. Rinnakkaisten termien käyttö ja suomenkielisissä termeissä pysyminen tekevät tekstistä joustavampaa ja soljuvampaa, mutta se tuo samalla esille sitä, miten samasta asiasta puhutaan useilla eri nimillä.

Keskusteluissa yritysvastuun määritelmästä ensimmäisenä nousee usein esiin tarkan määritelmän puuttuminen. Dahlsrud (2006) on tehnyt laajan selvitystyön ja esittelee tutkimuksensa tuloksena peräti 37 eri tapaa määritellä sitä, mutta jopa hän tunnustaa, että niin tiedeyhteisön keskuudessa kuin liikemaailmassakin on epäselvyyttä termin määrittelystä. Hän lainaa jopa tutkimusta, jossa todettiin että mitään määritelmää ei ole olemassa. Dahlsrudin mukaan ongelma ei ole

määritelmän puutteessa vaan pikemminkin määritelmien moninaisuudessa ja eri määritelmien tarkoitushakuisuudessa. Yritysvastuullisuuden määrittelyä hankaloittaa metodologian ja subjektiivisten arviointikriteerien puute. Eri tutkimusheimot käyttävät samoja termejä mutta määrittelevät ne eri tavalla ja tämä hankaloittaa Dahlsrudin mukaan aiheen tuotteliasta kehitystä. Moir (2001) tutki vuosituhanen vaihteessa yritysten käyttämiä määritelmiä omasta vastuullisuudestaan ja havaitsi, että useat yrityksen määrittelevät vastuullisuuden niin että niiden omat liiketoiminta ja taloudelliset hyödyt tulevat huomioituiksi. Jenkins (2009) puolestaan jopa suosittelee pieniä ja keskisuuria yrityksiä joilla ei ole suurten yhtiöiden resursseja vastuullisuuden toteuttamiseen muokkaamaan yritysvastuun teemoista omaan liiketoimintaan sopivia keinoja liiketoiminnan kehittämiseksi. Moir kuitenkin pohtii sitä, näkevätkö sidosryhmät ensisijaisesti liiketoimintanäkökulmasta harjoitettua vastuuta lopulta vastuullisena yhteiskuntaa kohtaan vai ei.

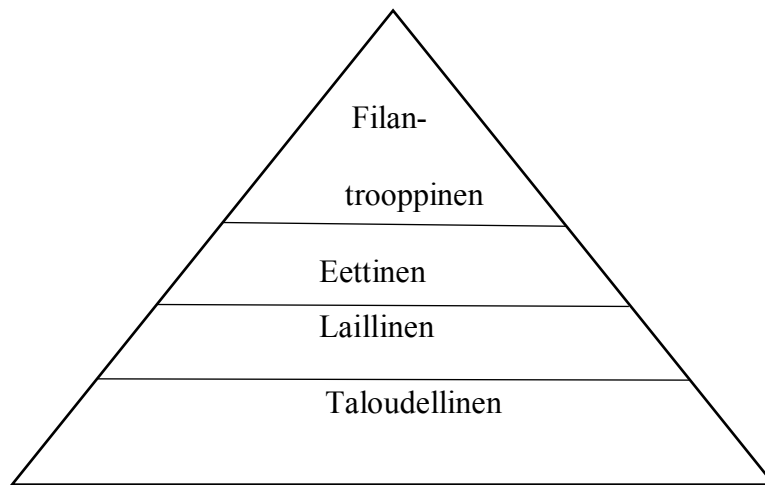
Tässä tutkimuksessaakin suuren roolin saavat erilaisten yhteisöjen luomat vastuullisuuden mallit ja viitekehykset. Erityisesti viime aikoina kovassa kasvussa olleet vastuullisuuden viitekehykset pyrkivät poistamaan yritysvastuun epämääräisten määrittelyjen aiheuttamaa ongelmaa antamalla vastuulliselle liiketoiminnalle selkeät raamit ja tavoitteet. Näiden viitekehysten lisäksi myös niin YK kuin Euroopan Unionikin ovat luoneet omat määritelmänsä vastuullisuudelle ja erityisesti globalisaation aiheuttamien haasteiden vuoksi onkin nähty tärkeäksi, että myös vastuullisuutta määritellään kansainvälisellä tasolla eri kansallisten määritelmien sijaan.

2.2.1 Vastuullisuuden pyramidimalli

Yritysvastuuta on jaoteltu eri osa-alueisiin eri tavoin, yhtenä tunnetuimpana näistä on Carrollin (1991) pyramidimalli. Carrollin mallissa vastuu on neljällä päällekkäisellä pyramidin tasolla, taloudellisena, laillisena, eettisenä ja filantrooppisena vastuuna. Pyramidin pohjana on

taloudellinen vastuu, jonka kantaminen on yrityksen tärkein tehtävä. Tämän täytettyä se voi siirtyä pyramidin seuraavalle tasolle. Yritys voi siis täyttää eettisen ja filantrooppisen vastuunsa vasta kannettuaan taloudellisen ja laillisen vastuunsa.

Perinteisesti taloudellinen vastuu on ollut liiketoiminnan kulmakivi ja liiketoiminnan harjoittamisen motiivina on ollut voiton tuottaminen. Ilman kannattavuuteen ja voitolliseen toimintaan pyrkimistä yritys ei voi jatkaa toimintaansa eikä myöskään nousta vastuullisuuden ylemmille asteille. Carroll näkeekin vastuullisuuden pohjimmaisena ideana mahdollisimman korkean tuottavuuden ja tehokkuuden ylläpidon. Voiton tuottaminen on myös Suomessa yritysten lakisääteinen tehtävä, mutta tämän lisäksi lait ja säädökset rajaavat myös yritysten muuta toimintaa ja yritysten odotetaan myös noudattavat näitä omassa toiminnassaan sekä tarjoavan tuotteita tai palveluita, jotka täyttävät vähintään lain vähimmäisvaatimukset. Myös laillisen vastuun toteuttaminen on Carrollin pyramidissa fundamentaalinen, eli sen toteuttamista vaaditaan liiketoiminnan mahdollistamiseksi. Eettinen vastuu ei ole lakiin kirjattu tai yrityksen toiminnan kannalta välttämätön, Eettisen vastuun noudattamiseen kuuluu sidosryhmien, kuten asiakkaiden, työntekijöiden ja yhteiskunnan odotusten ja normien täyttäminen. Tällaisia odotuksia ovat esimerkiksi reilu toiminta ja sidosryhmien moraalisten oikeuksien kunnioitus. Koska eettiset normit ovat jatkuvan keskustelun alla eikä niitä olla määritelty kuten lakeja, voi niiden seuraaminen olla yrityksille vaikeaa. Eri sidosryhmillä voi myös olla erilaisia moraalikäsitteitä. Filantrooppinen vastuu on odotukset ylittävää vastuun kantamista. Filantrooppista vastuunkantoa ei vaadita tai odoteta, vaan se on enemmänkin odotukset ylittävää. Filantrooppisesti vastuullinen yritys on hyvä yrityskansalainen, joka jakaa hyvinvointia ympäristöönsä esimerkiksi urheilua tai kulttuuria tukemalla. (Carroll, 1991)

Kuvio 1. Carrollin pyramidimalli

2.2.2 Kolmoistilinpäätös

Toinen malli vastuullisuuden osa-alueiden jaotteluun on Elkingtonin (1994) luoma kolmoistilinpäätöksen – triple bottom line – käsite. Elkingtonin mallissa yrityksen on otettava toiminnassaan huomioon taloudelliset, yhteiskunnalliset ja ympäristövaikutukset ja haettava niin sanottua win-win-win -tilannetta, jossa sen toiminta tuottaa taloudellisen voiton lisäksi hyötyä myös yhteiskunnalle ja ympäristölle. Toisin kuin pyramidimallissa, kolmoistilinpäätöksessä vastuullisuuden osa-alueet ovat rinnakkain ja täydentävät toisiaan eivätkä vaadi ensin toisen toteutumista.

Kuten useimmissa vastuullisuusmalleissa, niin myös kolmoistilinpäätöksessä kantavana vastuun osa-alueena on taloudellinen vastuu, vastuu yrityksen kannattavaan toimintaan ja tätä kautta myös toiminnan jatkuvuuteen. Taloudellista vastuuta on myös yritysten suora taloudellinen vaikutus sidosryhmiinsä esimerkiksi palkkojen, verojen ja osinkojen muodossa. Yritys siis kantaa vastuuta jakamalla tuottamaansa lisäarvoa eteenpäin. Tämän lisäksi yrityksellä on myös yhteiskunnallista vastuuta. Yhteiskunnallinen vastuu sisältää vastuun yrityksestä suoraan riippuvaisia sidosryhmiä kohtaan, mutta laajentaa tätä koskemaan myös ympäröivää yhteiskuntaa laajemmin sisältäen työntekijöiden, yhteistyökumppaneiden ja omistajien lisäksi myös asiakkaat, julkisyhteisöt ja kaikki yrityksen toiminnan vaikutuspiirissä olevat, esimerkiksi

tehtaiden lähialueiden asukkaat. Tilinpäätöksen kolmas osa on ympäristövastuu. Tähän osa-alueeseen kuuluu luonnon resurssien tehokas ja vastuullinen käyttö sekä ympäristölle aiheutuvan kuormituksen kuten veden, ilman ja maaperän pilaamisen välttäminen sekä jätteiden tehokas käsittely ja kierrättäminen. Ympäristövastuuta on myös yrityksen tuotteiden elinkaaren suunnittelu niin, että ne aiheuttavat mahdollisimman vähän haittaa myös käytön ja kierrätyksen aikana.

Kolmoistilinpäätös-mallia on kritisoitu liiallisesta lyhyen aikavälin seurausten mittaamisesta, vaikka pitkän aikavälin vaikutukset olisivat tärkeämpiä ja merkittävämpiä. Richardsonin (2004) mukaan painopistettä vastuuraportoinnissa tulisi siirtää mekaanisen vastuullisuuden mittaamisesta erillisissä osioissa kohti laadullisten ominaisuuksien, kuten oppimisen, erilaisuuden ja sopeutumisen kartoittamiseen. Buhr (2007) kritisoi myös muiden näkökulmien kuten arvojen, pääoman käytön ja oikeudenmukaisuuden puutetta mallista. Bojen (2016) mukaan malli on ristiriitainen, koska vain taloudellisesta vastuusta voi laskea tilinpäätöksen ja kahta muuta aluetta ei voi mitata eikä malli itsessään anna näiden arviointiin minkäänlaisia työkaluja. Siinä ei myöskään painoteta kaikkien kolmen tasapainoa, vaan se antaa mahdollisuuden yhden osa-alueen painottamiseen muiden kustannuksella.

2.2.3. Yrityskansalaisuus

Yrityskansalaisuus on noussut laajemmalti julkiseen keskusteluun 1990-luvun aikana, vaikka sen juurten voidaankin nähdä ulottuvan jopa 1800-luvun alkupuolelle. Varhaisissa yrityskansalaisuuden hahmotelmissa yritys nähtiin kansalaiseen verrattavana toimijana yhteiskunnassa. Tällaisessa yksinkertaistavassa rinnastuksessa kuitenkin katoaa yksittäisen henkilön ja yrityksen välinen ero taloudellisessa ja yhteiskunnallisessa vaikutuksessa. (Whitehouse, 2003)

Kirjoittajista riippuen osa näkee yrityskansalaisuuden synonyyminä yritysvastuullisuudelle ja osa jakaa nämä omiksi käsitteiksi. Matten ja Crane (2005) erottavat nämä käsitteet sen perusteella, miten ne suhtautuvat yritysten vastuullisuuteen. Perinteinen yritysvastuun ajattelu pohjautuu säätelyyn ja määräyksiin, kun taas yrityskansalaisuus perustuu yritysten vapaaehtoisuuteen. Ajatus hyvästä yrityskansalaisuudesta hyväntekeväisyyden ja vapaaehtoisten

lahjoitusten kautta kuuluu myös aiemmin mainittuun Carrollin pyramidin filantrooppiseen vastuuseen. Koska hyvä yrityskansalaisuus on enemmänkin ihailtua kuin vaadittua, Carroll ei näe sitä yhtä tärkeänä liiketoiminnalle kuin muita vastuullisuuden tasoja.

Matten ja Crane siirtävät huomiota yrityskansalaisuuden käsitteestä ”hyvästä kansalaisesta” poliittiseen käsitteeseen kansalainen, eli tahoon, joka on tietyn poliittisesti määritellyn yhteisön osa ja jolla on laissa määritellyt oikeudet ja velvollisuudet. Kansalaisilla liberaalin länsimaisen käsityksen mukaan on erilaisia oikeuksia kuten yhteiskunnalliset ja poliittiset oikeudet sekä ihmisoikeus, jotka antavat oikeuden ja vapauden päättää omasta elämästään ja osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan esimerkiksi sananvapauden ja äänioikeuden kautta. Yrityksillä ei ole oikeutta äänestää tai oikeutta koulutukseen. Matten ja Crane pitävät kuitenkin yrityksiä niin vaikutusvaltaisina, että niillä on äänioikeuteen verrattava voima osallistua poliittisesti. Yrityksillä on myös vastuu kansalaisten oikeuksien toteutumiseen.

Vastuun tarkastelu kansalaisuuden käsitteen kanssa on kuitenkin ongelmallista modernissa maailmassa. Kansalaisuus linkittyy vahvasti valtioihin, jotka ovat kansalaisuuksia myöntävät tahot. Globaalissa taloudessa yritykset leviävät yli valtioiden rajojen, eivätkä ne ole enää vain yhden valtion kansalaisia tai yksittäisten hallintojen määräysvallan alla. Tämä aiheuttaa uuden tilanteen valtioille, jotka ovatkin tekemisissä sellaisten toimijoiden kanssa, jotka edelleen toimivat niiden hallitsemilla alueilla, mutta eivät ole enää niiden kontrollin alla. Globaali yrityskansalaisuus onkin vaatinut uusia toimijoita, jotka kykenevät kansainvälisesti valvomaan ja ohjeistamaan niitä. Tällaisen kehityskulun lopputuloksena on esimerkiksi YK:n Global Compact -aloite, joka tuo kansainväliset toimijat vuoropuheluun valtioiden rajat ylittävän YK:n ja sen järjestöjen kanssa.

Mattenin ja Cranen mukaan myös tilanteet, joissa valtio ei ole riittävän vahva toimija antavat yritysten kansalaisuudelle uudenlaisia rooleja. Esimerkiksi kehittyvissä maissa valtioiden resurssit ovat pienemmät kuin maassa toimivien kansainvälisten suuryritysten ja yritykset ottavat jopa valtioiden tehtäviä luoden infrastruktuuria tai mahdollisuuksia koulutukseen ja terveydenhuoltoon.

2.2.4 YK:n Global Compact -aloite

Global Compact on Yhdistyneiden Kansakuntien vuonna 2001 käynnistämä aloite, joka perustuu yritysten vapaaehtoisuuteen. Aloitteeseen sitoutuvat yritykset sitoutuvat noudattamaan sen kymmentä periaatetta ja raportoimaan näiden noudattamista. Aloitteeseen on sitoutunut lähes 10 000 yritystä yli 160 maasta. (UNGC 2017)

Aloitteen kymmenen periaatetta on jaettu eri teemoihin; ihmisoikeudet, työvoima, ympäristö ja korruptio. Periaatteet ovat linjassa YK:n muiden julistusten kanssa ja sisältävät muun muassa ihmisoikeuksien kunnioittamisen, lapsityövoimasta luopumisen ja korruptionvastaisen työn. Aloitteen ympärille on myös luotu opas yritys vastuuseen, joka pohjautuu viiteen vastuullisuutta määrittävään teemaan. Ensimmäisenä periaatteena on liiketoiminnan periaatteiden kunnioitus, muita ovat ympäröivän yhteiskunnan vahvistaminen, johdon sitoutuminen, raportointiprosessit ja paikallinen toiminta. (UNGC 2014)

2.3 Sidosryhmäteoria

Eri tutkijoilla on erilaisia ajatuksia sidosryhmäteoriasta, jotkut näkevät sidosryhmäteorian osana perinteistä yritys vastuun tutkimusta, toiset siitä erillisenä mutta kuitenkin täydentävänä ja osa jopa sitä haastavana tai sitä vastaan kilpailevana keskusteluna. Useat kirjoittajat kuitenkin käyttävät molempia käsitteitä niitä erottelematta tai jakamatta eri aiheiksi. (Freeman & Dimitriev, 2017)

Freeman ja Dimitriev toteavat näiden kahden olevan toisistaan erilliset konseptit, joilla kuitenkin on joitain yhteneväisyyksiä. Molemmissa yhteiskunnan intressit otetaan tärkeään rooliin yrityksen toiminnassa, mutta siinä missä yritys vastuu painottaa yrityksen ja yhteiskunnan suhdetta, sidosryhmäteoriassa kaikki sidosryhmät nähdään yhtä tärkeinä eikä mitään saisi suosia toisten kustannuksella. Yrityksen tärkeimpiin tehtäviin kuuluukin suhteiden rakentaminen ja arvon luominen tasapuolisesti kaikille sen sidosryhmille. Sidosryhmät vaihtelevat yrityksen koosta ja toimialasta riippuen, mutta suurimmalle osalle tärkeimpiä ovat työntekijät, asiakkaat, yhteiskunta, yhteistyökumppanit ja rahoittajat. Sidosryhmäteorian mukaan yksittäisten

sidosryhmien etujen ajamisen sijaan yrityksen johdon tulisi löytää keinoja johdattaa kaikkien sidosryhmien toiveita ja odotuksia samaan suuntaan.

Sidosryhmäteoria eroaa perinteisestä yritysvastuun tutkimuksesta myös vastuun suunnan määrittelyssä. Siinä missä yritysvastuuajattelussa yritys kantaa vastuuta yhteiskuntaa kohtaan sidosryhmäajattelussa vastuuta on molempiin suuntiin yrityksen ja sen sidosryhmien välillä. Sidosryhmäteoriassa on myös suuressa roolissa eri toimijoiden verkostot ja monenkeskiset suhteet. Yritys ei pysty hoitamaan suhdetta jokaiseen sidosryhmään kahdenvälisesti tyhjiössä vaan jokainen sidosryhmä vaikuttaa myös toisiin. Tähän pohjautuu myös sidosryhmien intressien johtaminen yhteiseen suuntaan. Rowley (1997) on tutkinut sidosryhmien verkostoja ja määrittelee niitä kahden eri muuttujan, tiheyden ja keskeisyyden, kautta. Tiheissä verkostoissa eri sidosryhmät eivät ole vain suhteessa sidosryhmien keskellä olevan yrityksen kanssa, vaan niillä on myös keskinäisiä suhteita toisiinsa. Tiheästi verkostoituneet sidosryhmät voivat auttaa yritystä menestymään paremmin, mutta luovat myös uhkan sillä ne voivat tehdä yrityksen tarpeettomaksi tai vaikuttaa sen päätöksentekoon. Keskeisesti sijoittuneet sidosryhmät ovat sellaisia, joilla on eniten suoria siteitä toisiin ja jotka voivat käyttää valtaa toisia ryhmiä kohtaan.

Takala (2000) näkee yrityksen sosiaalisen vastuun ja yrityskansalaisuuden olevan riippuvainen sidosryhmien odotuksista yritystä kohtaan. Nämä odotukset voivat kohdistua myös sellaisiin toimiin, joita ei ole perinteisesti pidetty varsinaisen yritystoiminnan piiriin kuuluvina. Takala aloittaa pohdintansa sidosryhmistä jo keskiajan skolastisesta teologiasta ja ajatuksesta resurssien omistusoikeudesta mutta toisaalta vastuusta käyttää näitä resursseja vastuullisesti. Keskiaikaisessa ajatusmaailmassa ylimpänä auktoriteettina, resurssien antajana ja vastuun kohteena nähtiin Jumala, jolle kaikki kuninkaista lähtien olivat vastuussa. Tästä Takala vetääkin suoran linjan moderneihin demokratioihin, joissa korkeimmalla sijalla on yhteiskunta, jolle niin poliittiset vallanpitäjät kuin yrityksetkin ovat vastuussa. Sidosryhmäteorian alkuaikoina yhteiskuntavastuu oli erillistä suhteessa yrityksen operatiiviseen toimintaan ja sen arvoa jopa kyseenalaistettiin, tästä esimerkkinä on Milton Friedmanin lausahdus yrityksen ainoa vastuu on tuottaa voittoa.

Sidosryhmäteorian lisäksi myös legitimaatioteoria käsittelee yrityksen ja ympäröivän yhteiskunnan suhdetta ja liiketoiminnan oikeutusta. Legitimaatioteoriassa yhteiskunta legitimoii eli oikeuttaa yrityksen toiminnan. Yrityksellä ja yhteiskunnalla onkin O'Donovanin (2002)

mukaan sopimus, jonka mukaan yhteiskunta hyväksyy yrityksen toiminnan ja yrityksellä on velvollisuus toimia moraalisesti oikein. Siinä missä sidosryhmäteoria keskittyy yrityksen ja sidosryhmien välisiin suhteisiin, legitimaatioteoria tutkii yrityksen ja sen johdon toimia yrityksen toiminnan oikeuttamiseksi ja legitimaation ylläpitämiseksi.

Yrityksen ja yhteiskunnan suhteita sidosryhmäteorian näkökulmasta tarkastellessa on tärkeää huomata, että se keskittyy nimenomaan yrityksen sidosryhmiin, ei koko ympäröivään yhteiskuntaan kokonaisuudessa. Clarkson (1995) toteaa, että on hyvin vaikeaa määritellä sitä ”yhteiskuntaa” joka on sidosryhmänä yhteiskunnallisissa kysymyksissä. Hänen mukaansa suurimpia haasteita yhteiskuntavastuuseen liittyvässä keskustelussa onkin se, miten termi yhteiskunnallinen tai sosiaalinen määritellään. Sosiaalisesti voidaan määrittää esimerkiksi kaikki sellainen toiminta, joka ei ole yrityksen liiketoimintaa, tosin osa tutkijoista näkee kaiken yrityksen toiminnan olevan jossain määrin yhteiskunnallista. Clarkson näkee, että yrityksen johto ei voi enää luottaa perinteisen taloustieteellisen ajattelun mukaiseen markkinoiden näkymättömään käteen, joka ohjaa vapaiden markkinoiden voimalla yhteiskuntaa, vaan heidän on itse otettava vastuu ja kohdattava eettiset ja moraaliset kysymykset.

Filosofisemmalla lähestymistavalla yrityksen vastuuta sidosryhmiä kohtaan katsoo Renouard (2010), joka yhdistää vastuullisuusajattelun ja utilitarismin. Utilitaristisesta näkökulmasta keskittyminen vain osakkeenomistajiin ja muiden sidosryhmien unohtaminen johtaa niiden välisen taloudellisen epätasa-arvon kasvuun sekä taloudellisen lisäarvon luomiseen hyvinvointi ja yhteiskunnallinen lisäarvo unohtaen. Renouard nostaa myös esiin huolen siitä, miten sidosryhmäteoria käsittelee sidosryhmiä yksittäisinä joukkoina jättäen huomioimatta niiden heterogeenisyyden esimerkiksi eri asemissa tai palkkaluokissa olevat työntekijät tai tavallista haavoittuvammat yhteiskunnan jäsenet.

2.4 Vastuullisuusraportointi

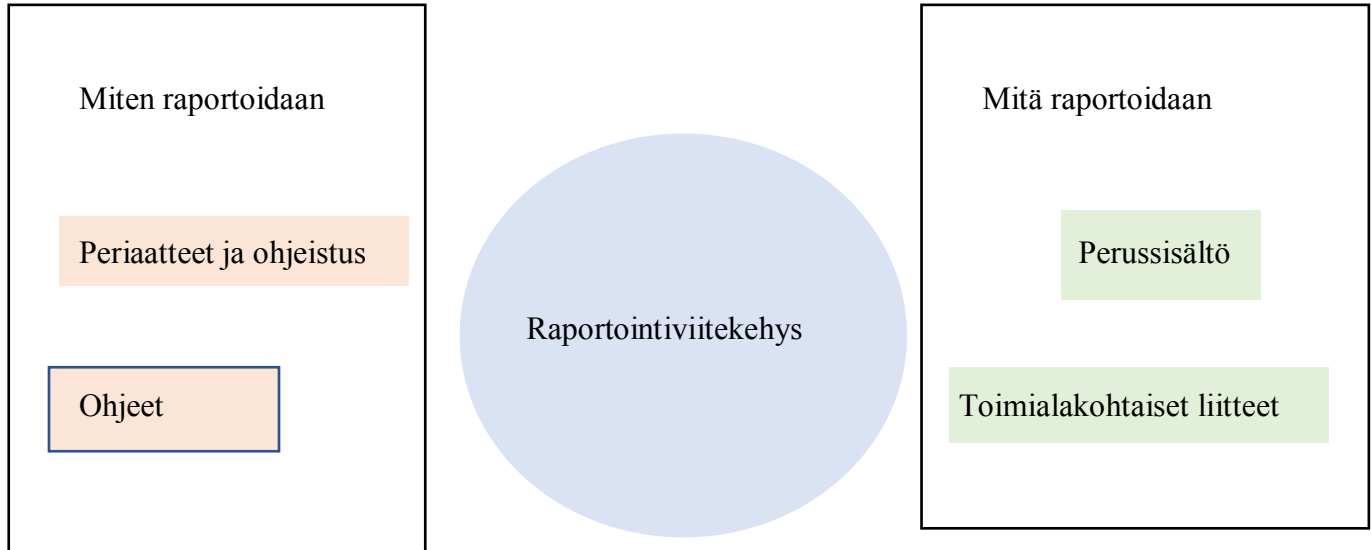
Yhteiskuntavastuuraportti on työkalu viestintään, tapa jolla organisaatio voi kertoa kaikille sidosryhmilleen onnistumisestaan yhteiskuntavastuutavoitteiden saavuttamisessa sekä myös työkalu onnistumisen arviointiin sidosryhmille. Yhteiskuntavastuuraportointia käsitteenä voidaan käyttää synonyymina muiden taloudellisten, sosiaalisten ja ympäristövaikutusten

raportointia kuvaavien käsitteiden kanssa (esim. kolmoistilinpäätös, yritys vastuuraportti jne.). Raportin tulee olla tasapuolinen ja laaja kuvaus organisaation toiminnasta ja sen positiivisista ja negatiivisista yhteiskunnallisista vaikutuksista. Global Report Initiativen raportointiviitekehyksen mukaan laadituissa yhteiskuntavastuuraporteissa kerrotaan organisaation toiminnan tuloksista sen tekemien sitoumusten, strategian ja johtamisen osalta tietyllä ajanjaksolla. Raportteja voi käyttää esimerkiksi organisaation toiminnan arviointiin suhteessa lakeihin, normeihin ja standardeihin tai vertaamaan sitä muiden organisaatioiden toimintaan. Yhteiskuntavastuuraportin avulla yhtiö voi myös osoittaa miten vastuullisuustavoitteet vaikuttavat sen toimintaan. (GRI 2006)

2.4.1 Global Reporting Initiative

Global Reporting Initiative on perustettu YK:n ympäristöohjelma UNEP:in (United Nations Environmental Programme) ja Coalition for Environmentally Responsible Economies (CERES) -järjestöjen yhteistyönä vuonna 1997 perustettu organisaatio, jonka tavoitteena on tehdä vastuullisuusraportoinnista samalla tavalla rutiininomaista ja vertailtavaa kuin tilinpäätösraportoinnista. GRI koostuu tuhansista yhteiskuntavastuun ammattilaisista, jotka osallistuvat työhön sen eri työryhmissä ja hallintoelimissä, käyttävät sen viitekehyksiä tai tukevat muuten globaalin viitekehyksen rakentamista. Organisaatio on sitoutunut vastuullisuusraportoinnin viitekehyksen jatkuvaan kehitystyöhön ja pyrkii edistämään vastuullisuusraportoinnin standardisointia saadakseen enemmän yrityksiä sitoutumaan kestävän kehityksen edistämiseen. Se kehittää ja testaa viitekehyksen dokumentteja jatkuvasti yhteistyössä eri sidosryhmien kuten tilintarkastajien, sijoittajien, alan oppilaitosten kuin kansalais- ja ammattijärjestöjenkin kanssa. (GRI 2006)

GRI:n raportointiviitekehyksen päämääränä on toimia organisaatioiden yhteiskunnallisen, taloudellisen ja ympäristötoiminnan yleisesti hyväksyttynä viitekehyksenä. Viitekehykseen liittyy oleellisesti myös raportointiohjeisto, joka sisältää periaatteet raportin sisällön määrittelyyn ja tiedon laadunvarmennukseen sekä indikaattorit ja tekniset käytännöt.

Kuvio 2. GRI-Raportointiviitekehys

2.4.2 Integroitu raportointi

Yhteiskuntavastuullisuuden epäselvien ja laajojen määritelmien ja yritysten raportoinnin monimuotoisuuden vuoksi yleisesti hyväksytyn ja selkeän raportointimallin kehittäminen on ollut kansainvälisesti useiden toimijoiden tavoitteena. Vastuullisuusraportoinnille on haluttu saada vastaava standardi kuin taloudelliselle raportoinnille, joka on jo pitkään ollut yritysten vuosikertomusten perusta. Integroidussa raportoinnissa vuosikertomuksen taloudellisiin tunnuslukuihin integroidaan myös yrityksen toiminta yhteiskuntavastuun osalta kyseisenä vuonna. Tällainen raportti antaa de Villiersin (2016) mukaan sijoittajille mahdollisuuden arvioida yrityksen jo tapahtunutta sekä tulevaa lisäarvon luomista taloudellisten tekijöiden lisäksi myös inhimillisen, yhteiskunnallisen ja luonnon pääomien kautta. Tämä voisi hänen mukaansa vähentää kvartaaleittain julkaistavien taloudellisten tunnuslukujen aiheuttamaa lyhytnäköisyyttä johtajien ja sijoittajien toiminnassa. Nuoresta iästä huolimatta integroitu raportti on kerännyt nopeasti suosiota ja useat yritykset ovat aloittaneet sen käytön tai suunnittelevat sen aloittamista. De Villiersin mukaan tämä osoittaa sen, että tällaiselle mallille on sekä kysyntää sijoittajien toimesta että yritykset kokevat sen hyödyllisenä.

Tyytymättömyydestä senhetkisiin raportointimalleihin Global Reporting Initiative yhdisti voimansa Walesin prinssin perustaman Accounting for Sustainability Projectin kanssa. Tämän A4S Projectin tavoitteena on herättää johtajia siirtymään kestäväan ja ympäristön huomioivaan talouteen. Yhdessä nämä kaksi loivat International Integrated Reporting Councilin (IIRC), jonka tavoitteena oli luoda aikaisempia malleja parempi viitekehys integroituun raportointiin ja kehittää sitä eteenpäin.

IIRC julkaisi viitekehyksensä The International Integrated Reporting Framework vuonna 2013 (IIRC, 2013). Viitekehys itsessään on vain 37 sivua pitkä ja se koostuu erilaisista periaatteista. Näiden periaatteiden tulkitseminen ja soveltaminen on jätetty sitä käyttävien yritysten johdon vastuulle. De Villiersin mukaan tämä aiheuttaa ongelmia raporttien tulkinnassa ja erityisesti integroituun raportointiin keskittyvässä tutkinnassa koska ei ole täyttä varmuutta miten ja millä laajuudella kussakin raportissa on tulkittu ohjeita. IIRC:n viitekehys eroaakin GRI:n omasta mallista, jossa on hyvin yksityiskohtaiset raportointiohjeet.

Suomessa integroitu raportointi ei ole vielä juurikaan yleistynyt, suomalaisista pörssiyhtiöistä IIRC:n viitekehysten mukaisia raportteja ovat julkaisseet Cargotec ja Tieto. Jotkin yritykset ovat siirtyneet integroituun raportointiin GRI:n viitekehysten mukaisesti. Tällaisia yrityksiä on tämän tutkielman aineistoon valikoituneiden lisäksi muutamia, kuten Kemira ja Posti. Vastuullisuusraportoinnin suosio on kuitenkin koko ajan kasvussa ja omalta osaltaan tähän vaikuttaa kiristynyt EU-lainsäädäntö, joka vaatii suurilta yrityksiltä raportointia yhteiskuntavastuusta.

Kansallisella tasolla ensimmäisenä integroitua raportointia on edistänyt Etelä-Afrikka, jossa apartheidin jälkeen jo 1990-luvulla vaadittiin yrityksiltä raportointia yhteiskuntavastuustaan. Etelä-Afrikan King-raportit olivat ensin irrallisia dokumentteja, mutta jo vuonna 2009 King III -raportti toi vastuullisuusraportoinnin osaksi vuosikertomusta ja tällaista integroitua raporttia vaadittiin kaikilta Johannesburgin pörssiin listatuilta yrityksiltä. (De Villiers, 2014) Euroopassa integroidun raportoinnin edelläkävijöitä ovat olleet tanskalaisen Novo-konsernin Novozymes ja Novo Nordisk, jotka julkaisivat omat integroidut raporttinsa vuosina 2002 ja 2003. (De Villiers, 2016)

Integroidussa raportoinnissa tarkoituksena on luoda tarina yrityksen lisäarvon luomisesta ja kannustaa yrityksiä pohtimaan kuinka ne luovat arvoa nyt ja tulevaisuudessa. Lisäarvon pohtiminen laaja-alaisesti voi olla joillekin yrityksille vierasta ja tähän Perego (2016) kiinnittääkin huomiota tutkimuksessaan. Monet tutkijat ovatkin hänen havaintojensa mukaan selvittäneet nimenomaan näitä sisäisiä prosesseja, jotka vaikeuttavat yritysten raportointia muista kuin taloudellisista näkökulmista.

Rowbottom ja Locke (2016) tutkivat integroitua raportointia toimijaverkkoteorian kautta. He selventävät eri toimijoiden vaikutusta ja keskinäisiä suhteita, jotka rakentavat integroitua raportointia sosiaalisena konstruktiona. Heidän kritisoivat GRI:n ajamaa mallia siitä, että se ei onnistu tuomaan vastuullisuusraportointia riittävän hyvin yhteen taloudellisen raportoinnin kanssa. A4S esitti omana vaihtoehtonaan ennen IIRC:n perustamista yhdistettyä raportointia, joka toisi yhteen taloudellisia ja ei-taloudellisia mittareita. Tämä raportointi oli kuitenkin tehty pääasiassa sijoittajien näkökulmasta ja ei-taloudelliset mittarit keskittyivät yrityksen strategiaan ja organisaation suoriutumiseen.

Rowbottomin ja Locken mukaan IIRC onkin onnistunut täyttämään tyhjiön vastuullisuusraportoinnin kentässä ja on saanut oman viitekehyksensä nostettua GRI-mallin rinnalle alan laajimmalle levinneiden standardien joukkoon. Näistä kuitenkin monet tutkijat, kuten Wilburn ja Wilburn (2016) pitävät GRI:tä merkittävämpänä. Näiden kahden mallin yhtäaikainen nopea nousu vastuullisuusraportoinnin kärkeen on kuitenkin aiheuttanut hämmennystä niin niitä käyttävien yritysten kuin tutkijoidenkin keskuudessa. GRI on osallistunut IIRC:n kehittämiseen mutta jatkanut kuitenkin samalla omien raportointiohjeidensa kehittämistä ja myöhemmin syventänyt yhteistyötä IIRC-neuvoston kanssa esimerkiksi järjestämällä GRI Corporate Leadership Group on integrated reporting -työpajoja.

IIRC:n tavoitteena integroidussa raportoinnissa ja tätä tukevassa integroidussa ajattelussa on saada yritykset ajattelemaan kestävää kehitystä niin yhteiskunnan kuin taloudenkin näkökulmasta samalla resurssien allokoinnin tavalla kuin muitakin pääomia. (Coulson et. al. 2015) IIRC toikin julki ajatuksen kuudesta eri pääomasta, jotka kaikki vaikuttavat lisäarvon luomiseen ja kaikkia pitäisi raportoinnissa tarkastella samalla tavalla. Nämä pääomat ovat rahallinen, tuotannollinen, älyllinen, inhimillinen, yhteiskunnallinen ja luonnollinen. Tuotannolliseen pääomaan kuuluvat yrityksen tuotannossaan käyttämät koneet ja laitteet sekä

tuotantorakennukset, älylliseen ideat ja ajatukset, inhimilliseen henkilöstö, sen osaaminen ja kokemus, yhteiskunnalliseen yhteiskunnan tarjoamat voimavarat ja palvelut ja luonnolliseen niin uusiutuvat kuin uusiutumattomat luonnonvarat. Integroidussa ajattelussa ei siis pyritä pelkästään rahallisen pääoman optimaaliseen käyttöön ja voittojen maksimointiin, vaan kaikkia eri pääomia pyritään käyttämään tehokkaasti ja lisäämään niiden arvoa. Integroitu raportointi on siis tilinpäätös näiden kaikkien käytöstä ja kertoo rahallisen liikutuksen lisäksi myös sen, miten yritys on toiminnallaan luonut lisää esimerkiksi älyllistä tai yhteiskunnallista pääomaa.

3 Aineisto ja tutkimusmenetelmät

3.1 Tutkimuksen aineisto

Tämän tutkimuksen aineistona on viiden suomalaisen pörssiyhtiön keväällä 2017 julkaisemat vuoden 2016 vuosikertomukset. Yleisesti ottaen vuosikertomus sopii vastuullisuussisällön tutkimukseen, koska se on eniten käytetty dokumentti vastuullisuuden tutkimisessa, ilmestyy säännöllisesti ja on luotettava sekä sisältää sidosryhmille hyödyllistä tietoa (Dagilene 2010, 199 – 200). Tilinpäätössäännösten lisäksi vuosikertomuksien sisällölle on annettu myös muita sääntöjä ja yleisesti hyväksyttyjä ohjeita, mikä yhtenäistää eri yritysten vuosikertomuksia ja helpottaa näin sisältöjen vertaamista toisiinsa luotettavasti.

Tutkimukseeni olen valinnut Ahlstromin, Keskon, Spondan, Tikkurilan ja YIT:n vuosikertomukset. Yhtiöt ovat kaikki eri toimialoilta ja kooltaan suuria tai keskisuuria. Ahlstrom (nyk. Ahlstrom-Munksjö) on sellua ja paperituotteita valmistava yritys, Kesko toimii vähittäiskaupassa, Sponda on kiinteistösijoitusyhtiö, Tikkurila valmistaa maaleja ja YIT rakentaa asuntoja, liike- ja toimitiloja sekä kaupunkien infrastruktuureja. Kaikki yritykset kuuluvat siihen vielä harvalukaiseen suomalaisten pörssiyritysten joukkoon, jotka käyttävät GRI:n raportointimallia. Näiden yritysten vuosikertomukset päätyivät aineistokseni, koska voi olettaa, että jos ne käyttävät vielä vapaaehtoista raportointimallia omasta vastuullisuudestaan viestiessä, voi olettaa, että vastuullisuus on niille tärkeä asia. Koska vastuullisuusraportoinnin vaatimukset kiristyvät koko ajan ja Euroopan Unionin direktiivi 2014/95/EU määrää suuret yritykset toteuttamaan vastuullisuusraportointia, tulee GRI-viitekehystä käyttävien suomalaisyritysten määrä jatkossa kasvamaan. Tämän vuoksi näenkin tärkeäksi tarkastella viitekehysten aikaisien omaksujien käyttämää kieltä, koska se mahdollisesti ohjaa suomalaisten pörssiyhtiöiden vastuullisuuskursseja laajemminkin lähivuosina.

3.2 Aineiston rajaukset

Käytettäväksi aineistoksi olen rajannut vuosikertomusten kirjalliset osat. Tilinpäätökset eivät tuo tähän tutkimukseen mitään relevanttia sisältöä, joten ne ovat tutkimusalueen ulkopuolella. Usein vastuullisuudesta on mainintoja eri osissa vuosikertomusta, esimerkiksi strategian tai toimitusjohtajan katsauksen yhteydessä, ja tämän vuoksi en ole nähnyt tarpeelliseksi rajata tutkimusaluetta näiltä osin tarkemmin. Joissain tapauksissa käytetty kieli saattaa jopa vaihdella erillisen vastuullisuusosion ja muun kertomuksen välillä. Vaikka olenkin valinnut kohteena olevat yritykset niiden käyttämän GRI-viitekehyksen vuoksi, en kiinnitä juurikaan huomiota varsinaisiin GRI-raportteihin. Nämä raportit ovat määrämuotoisia taulukoita, jotka eivät siten suoraan sovellu kriittisen diskurssianalyysin aineistoksi.

3.3. Kriittinen diskurssianalyysi

Tutkimusaineistoni käsittelyyn olen valinnut kriittisen diskurssianalyysin. Toisin kuin perinteisen diskurssianalyysi, joka keskittyy tutkimaan kieltä, kriittinen diskurssianalyysi pureutuu ilmiöihin kielen takana ja havainnoi erityisesti valtaa ja valtasuhteita. Vallan ja diskurssin keskinäisiä suhteita analysoitaessa kiinnostus kohdistuu siihen, miten valtasuhteet tuotetaan sosiaalisissa käytännöissä, miten jokin tieto saa totuuden aseman sekä millaisia subjektipositioita niissä tuotetaan ihmisille (Fairclough 1992, 12).

Diskurssianalyysi on työkalu, jota käytetään erilaisten merkityksellistämisen keinojen havainnointiin. Diskurssianalyysia voi lähestyä monella eri tavalla kuten itse diskurssienkin tulkinta riippuu aina tulkitsijasta; joku lukija pyrkii tuottamaan tarkkaa analyysia kielestä, keskustelusta ja vuorovaikutuksen keinoista, siinä missä toinen keskittyy merkitysten intertekstuaalisuuteen, havainnoi diskurssin suhdetta vuorovaikutustilanteeseen ja sosiaaliseen ja historialliseen kontekstiin laajemmin.

Janks (1997) summaa diskurssianalyysin Fairclough'n ajatusten pohjalta kolmeen toisistaan riippuvaan ulottuvuuteen; analysointiin, tuottamiseen ja vastaanottamiseen ja sosio-historiallisiin oletuksiin. Kriittisessä diskurssianalyysissä siis huomio kiinnittyy tekstin analysoimisen lisäksi myös analysoida niin tulkitsemistilannettakin sekä pyrkiä selittämään tilanne yhteiskunnallisesta

näkökulmasta. Janks vetää siis yhteen edellisessä kappaleessa esitetyt lähestymistavat ja esittää, että vain kokonaisvaltaisella lähestymisellä saa aikaan kiinnostavia tuloksia.

Diskurssianalyysissa perustana on kieli ja se, millaisia seurauksia kielen käyttö tuottaa. Vaikka käytetty sanasto onkin arvokkaassa roolissa, tulee huomata että käytetty kieli ei ole olemassa tyhjiössä, vaan konteksti jossa kieltä käytetään näyttelee yhtä suurta osaa. Kielen avulla tuotetut merkitykset ja niiden järjestelmät voidaan tulkita niiden asiayhteyksien ja tilanteiden kautta, joissa kieltä käytetään. Hall (1999) on tehnyt diskurssin käsitettä monille tutuksi määritellen diskurssin seuraavasti: Diskurssit ovat tapoja ajatella, puhua ja esittää jokin aihe. Ne tuottavat tietoa ja merkityksiä kohteestaan. Tällä tiedolla on vaikutuksia ja näin diskurssista tulee vallankäytön tai vastarinnan väline.

Suoninen (1993) toteaa, että samasta asiasta on mahdollista puhua hyvinkin eri tavoin erilaisia diskursseja käyttäen. Kielen avulla voidaan antaa erilaisia merkityksiä diskurssista ja kontekstista riippuen eikä mitään ilmaisua tulisi nähdä kiinteänä, sillä tilanteesta riippuen se voi kuulua täysin erilaiseen merkitysjärjestelmään. Potterin ja Wetherellin (1989: 187) mukaan kielen käytöllä voi olla laajojakin ideologisia seurauksia tilanteesta riippuen. Nämä seuraukset johtuvat diskurssien aiheuttamista valtasuhteista diskurssin ja vallankäytön kulkiessa käsi kädessä. Kun kyseessä ovat vastuullisuuteen liittyvät asiat, voidaan esimerkiksi ympäristöystävällisyydestä puhua taloudellisesta näkökulmasta katsoen talouden diskurssin sisällä tai esimerkiksi ihmisoikeuksiin liittyvästä näkökulmasta ihmisoikeuksien diskurssin sisällä. Janks (1997) toteaa, että kriittinen diskurssianalyysi voi olla helppoa mikäli lukija on jo valmiiksi negatiivisesti suhtautunut tekstiin, mutta omia mielipiteitä tukevaa tekstiä on huomattavasti vaikeampi lukea kriittisesti.

Yleisesti diskurssit mielletään puheeseen tai kirjoitettuun kieleen liittyviksi, mutta diskurssianalyysin keinoin voidaan analysoida myös kuvia tai jopa kehonkieltä ja havaita näin tuotettuja merkityksiä. Diskursseja voi siis tutkia vaikka mykkäelokuvasta, jossa näyttelijä pyrkii antamaan erilaisille liikkeille erilaisia merkityksiä ja katsojat kontekstista ja omasta sosio-kulttuurisesta taustasta riippuen tulkitsevat näitä eri tavalla.

Diskurssianalyysia yritysten vastuullisuuden tutkimiseen ovat käyttäneet esimerkiksi Livesey ja Kearns (2002) analysoidessaan The Body Shopin ja Royal Dutch Shellin vastuullisuusraportteja. Heidän metodinsa pohjautuvat Michel Foucault'n teoriaan, joka korostaa niin kielen kuin

käytänteiden vaikutuksia. Foucault'n mukaan diskurssi ei ole pelkästään tekstiä tai puhetta, mutta myös käytänteitä, rakenteita, sääntöjä ja normeja jotka rakentavat tiettyä institutionaalista tai yhteiskunnallista aluetta. Menetelmänä kriittinen diskurssianalyysi sisältää sisäänrakennetusti kriittisen asennoitumisen. Tällainen asenne nousee esiin kun diskurssianalyttisiä työkaluja pyritään tietoisesti käyttämään ristiriitaisten sosiaalisten ja yhteiskunnallisten kysymysten tarkastelussa. (Kosonen 2014) Livesey ja Kearins tuovat tutkimuksessaan esiin ongelman eri raporttien vertailukelpoisuudesta, koska eri yritykset raportoivat eri tavalla vastuullisuudesta. Tätä ongelmaa pyrin ehkäisemään käyttämässä omassa tutkimuksessani nimenomaan GRI-viitekehyksen mukaan tehtyjä raportteja. Vastuullisuusdiskursseja on analysoinut myös Joutsenvirta (2009) tutkiessaan Stora Enson ja Greenpeacen käyttämiä diskursseja suomalaisista metsistä.

Kuvio 3. Diskurssin käsite (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 23)

3.4. Oma positioni tutkijana

Tutkimukseni pohjautuu sosiaalisen konstruktionismin perinteelle, kuten myös kriittinen diskurssianalyysikin. Nämä tieteenfilosofiset ja metodologiset valinnat määrittävät myös omaa rooliani tutkijana. Sosiaalisessa konstruktionismissa todellisuus nähdään rakentuvaksi sosiaalisesti, tässä tapauksessa minä lukijana rakennan todellisuutta yhdessä vuosikertomusten kirjoittajien kanssa. He ovat kirjoittaneet oman yrityksensä vastuullisuudesta omasta positiostaan käsin yrityksen työntekijöinä ja minä tulkitSEN heidän kirjoitustaan omassa roolissani opiskelijana. Todellisuus rakentuu siis siten, miten minä sen näen lukemani perusteella. On tärkeää huomata, että esittämäni havainnot ovat siis minun todellisuuteni tutkimuskohteena olevien yritysten vastuullisuudesta ja toinen tutkija voisi saman aineiston pohjalta päätyä

erilaisiin tuloksiin, jotka olisivat yhtä oikeita hänen omassa todellisuudessaan. Minun todellisuuteni saattaa myös erota yritysten omasta todellisuudesta, siitä miten he itse näkevät oman vastuullisuutensa. Tutkimustani suunnitellessa pohdin myös yritysten vastuullisuusjohtajien haastattelemista siitä, miten he itse tulkitsevat vastuullisuusraportointiaan, mutta päädyin kuitenkin käyttämään vain omia tulkintojani. Syynä tähän on sekä sosiaalisen konstruktionismin ajatus siitä, että jokainen luo todellisuutta itse ja yrityksen edustajan ja minun todellisuuksia voidaankin pitää yhtä tosina. Toiseksi vuosikertomus on sijoittajaviestinnän tärkein yksittäinen väline yritykselle ja tämän vuoksi haluan pohjata tutkimuksen ennemmin siihen, miten minä passiivisen piensijoittajan roolissa tulkitSEN sitä kuin miten yritys sen olisi halunnut ymmärrettävän.

4 Vastuullisuus vuosikertomuksissa

4.1. Auktoriteetidiskurssi

Kuten luvussa kaksi totesin, vastuullisuusteemojen esiin nostamisessa merkittävä rooli on ollut eri kansainvälisillä järjestöillä. Järjestöillä on lukuisia eri ohjelmia, joilla he pyrkivät täyttämään omia tavoitteitaan. Näistä tärkeimpänä on varmasti Yhdistyneet Kansakunnat, jonka Global Compact -aloite ja kestävän kehityksen tavoitteet ovat esimerkiksi Keskon vuosiraportissa näkyvästi esillä.

Kesko on mukana YK:n Global Compact -aloitteessa ja on kaikissa toimintamaissaan sitoutunut noudattamaan kymmentä yleisesti hyväksyttyä ihmisoikeuksia, työelämää, ympäristöä ja korruptionvastaista toimintaa koskevaa periaatetta. (Kesko 2017)

Keskolla on myös vastuullisuuden yleiset toimintaperiaatteet. Näitä ovat Global Compact -aloitteeseen osallistumisen lisäksi esimerkiksi sitoutuminen YK:n ihmisoikeuksien ja lasten

oikeuksien julistuksiin, ILO:n sopimukseen työelämän perusoikeuksista sekä OECD:n toimintaohjeisiin monikansallisille yrityksille. Kansainvälisten järjestöjen sopimuksiin pohjautuva arvomaailma ja näiden järjestöjen auktoriteettiasemaan nojaaminen antaa uskottavuutta yritysten vastuullisuusohjelmille ja eri sertifikaatteja voi käyttää oman vastuullisuutensa osoittamiseen, vaikka monien ohjelmien vaatimukset ovatkin jo kirjattuina esimerkiksi Suomen lakeihin tai Euroopan Unionin direktiiveihin. Suuret kansainvälisten järjestöt ovat usein yhteiskuntavastuun äänekkäimmät esille tuojat ja tämän vuoksi tunnetuimpia toimijoita alalla. Ne ovat myös saaneet legitimaation olemassaololleen ja toiminnalleen niin valtioilta kuin laajalta osalta kansalaisiakin, joten on luontevaa myös yrityksille osallistua tällaisten tahojen ohjelmiin, joissa he saavat selkeät suuntaviivat omalle vastuullisuustoiminnalleen sekä auktoriteetit osoittaman hyväksynnän tästä toiminnasta. Auktoriteettidiskurssi on laajasti esillä useiden eri yritysten tavoissa viestiä vastuullisuudesta, ja se voidaankin nähdä helppona keinona toteuttaa vastuullisuutta. Esimerkiksi YK:n ihmisoikeusjulistukset ovat hyvin yleismaailmallisia ja varsinkin länsimaissa kuuluvat lähes kaikkien arkipäivään. Ne ovatkin ikään kuin vähimmäistaso vastuullisuudella, ja näitä seuraamalla yritykset voivat kertoa miten ovat vastuullisia ja seuraavat YK:n ohjeita. Kesko kertoo vuosikertomuksessaan, miten se on tuonut YK:n kestäväna kehityksen tavoitteita (Sustainable Development Goals, SDG) tutuksi henkilöstölleen ”suosion saaneella, yhteisöllisellä tavalla” (Kesko 2017). Keskon intranetissä julkaistiin joulukalenteri, jossa joka päivä keskolainen esitti videotervehdyksessä yhden tavoitteen ja toivotti hyvää joulua. Näin Kesko pyrkii viestimään, että koko henkilöstö on mukana vastuullisuustavoitteiden täyttämässä ja ne ovat tärkeitä läpi organisaation. Keskon vastuullisuusasiantuntija kertoo vuosikertomuksessa, kuinka työntekijät ovat ihania ja lähtivät innolla mukaan tähän projektiin. Tällaisilla narratiiveilla Kesko pyrkii rakentamaan todellisuutta, jossa henkilöstö kokee vastuullisuuden ja eri vastuullisuusohjelmiin kuulumisen tärkeäksi myös heille itselleen ja osallistuvat mielellään näiden ohjelmien toteuttamiseen. Keskolle on siis tärkeää kertoa, että yritysvastuu ei ole pelkkää ylimmän johdon sanahelinää, vaan että koko henkilökunta seisoo sen takana.

Kuva I Keskon vuosikertomus 2016

Vuosikertomuksessaan Kesko listaa 28 erilaista riskimaatuohtantoon liittyvää sertifikaattia, joista suuri osa liittyy kehittyvien maiden maatalouden yhteiskunnallisia tai ympäristöllisiä ongelmia ratkoviin projekteihin kuten Reilu kauppa tai Rainforest Alliance (Sademetsäallianssi). Näiden sertifikaattien myöntäjät ovat kaikki tunnustettuja kansainvälisiä järjestöjä, joita Kesko pitää vastuullisina auktoriteetteina. Samalla se pyrkii myös käyttämään näiden järjestöjen positiivista mielikuvaa ja vastuullista imagoa apuna luodessaan positiivista mielikuvaa omasta vastuullisesta toiminnasta.

Pitkäaikainen mukanaolomme kestävän kehityksen indekseissä on puolueeton todistus vastuullisesta toiminnastamme ja helpottaa sijoittajien päätöksentekoa. Tammikuussa 2017 julkaistulla Global 100 Most Sustainable Corporations in the World -listalla Kesko oli 25:s. Syksyllä 2016 Kesko sai CDP:n Climate Change Disclosure -kyselyssä arvosanan A–. (Kesko 2017)

Yllä oleva lainaus on Keskon pääjohtajan vuosikatsauksesta, ja tuo hyvin esille sen, miten Keskolle vastuullisuus näyttäytyy nimenomaan ulkoisten auktoriteettien antamien tunnustusten kautta eikä yrityksen omasta toiminnasta kumpuavana tekijänä. Yllä mainittu globaali sadan vastuullisimman yrityksen luettelo on kanadalaisen *Corporate Knights* -yhtiön vuosittain julkaisema luettelo yrityksistä, jotka menestyvät yhtiön omien laskentamallien mukaan tekemässä vastuullisuusvertailussa.

Kesko tuo esille myös YK:n yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevat ohjaavat periaatteet. Nämä periaatteet ohjaavat yrityksiä tekemään ihmisoikeuksiin liittyviä arviointeja, ja Keskokin on suorittanut vuosina 2014-2016 ihmisoikeuksiin liittyvän vaikutusarvion. Tämäkin vahvistaa osaltaan Keskon valintaa diskurssista, jossa vastuullisuus nähdään vahvasti auktoriteettien ohjaamana toimintana. Kesko korostaa ihmisoikeuksien tärkeyttä ja kertoo kunnioittavansa kaikkiin kansainvälisesti tunnustettuja ihmisoikeuksia.

Toimimme useassa maassa ja ostamme tavaraa ympäri maailmaa, joten toimintaamme ohjaavat monet kansainväliset sopimukset ja suositukset. Marraskuussa 2016 julkaisimme YK:n kestävän kehityksen tavoitteet ja Kesko -nettisivut, joilla kerromme, miten edistämme 17 YK:n kestävän kehityksen tavoitetta. Teimme ihmisoikeuksiin liittyvän vaikutusarvioinnin YK:n Yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevien ohjaavien periaatteiden mukaisesti ja julkaisimme ihmisoikeussitoumuksen syyskuussa. (Kesko 2017)

Pääkonttorillemme Korkeanvuorenkadulla on myönnetty WWF:n Green Office -diplomi jo aikaisemmin ja vuoden 2016 aikana toimistomme läpäisi onnistuneesti WWF:n suorittaman määräaikaistarkastuksen [...] Lisäksi vietimme energiansäästöviikkoa ja osallistuimme WWF:n organisoimaan Earth Hour -ilmastotapahtumaan pääkonttorissamme sekä osassa kauppakeskuksiamme ja toimistokiinteistöjämme. (Sponda 2017)

Myös Sponda lähestyy vastuullisuuttaan suhteessa auktoriteetteihin, tässä tapauksessa Maailman Luonnonsäätiö WWF:iin, jonka ohjelmiin he osallistuvat. WWF, kuten Yhdistyneet Kansakunnat, on laajan legitimitietin saanut kansainvälinen toimija, ja Sponda haluaa luoda positiivisen miellelyhtymän WWF:n brändin ja oman vastuullisen julkisuuskuvan välille YK:n Global Combat -ohjelma ohjaa myös Spondan toimintaa. Sponda tuo esille myös kiinteistöalan GRESB (Global Real Estate Sustainability Benchmark) -raportoinnissa saavuttamansa Green Star -tunnustuksen.

Green Star -tunnustus myönnetään niille alan yrityksille, joissa vastuuta mitataan, toteutetaan, johdetaan ja kehitetään menestyksekkäästi olennaisena osana yrityksen liiketoimintaa. Arviointi kattaa kaikki yritys vastuun osa-alueet ja yrityksiä arvioidaan kokonaisvaltaisesti yhtiötason johtamisesta, sidosryhmätyöstä ja riskienhallinnasta. (Sponda 2017)

Toisin kuin esimerkiksi WWF, GRESB ei ole ympäristönsuojeluun tai vastuullisuuteen keskittynyt organisaatio, vaan se on syntynyt suurten kiinteistösjoiittajien työn tuloksena ja sen missiona onkin kasvattaa ja suojella omistaja-arvoa vastuullisuuskäytänteitä arvioimalla ja voimistamalla kiinteistöalalla (GRESB 2017).

Vastuulliset toimintatavat ovat yhä selkeämmin Spondan strategian ja liiketoiminnan ytimessä. Vastuullisuus on meille strateginen painopistealue, joka turvaa tulevaisuuden

toimintaedellytyksemme. Siksi esimerkiksi kaikki uudet kiinteistöt rakennetaan niin, että ne täyttävät alan tiukimpien ympäristösertifikaattien edellyttämät kriteerit. (Sponda 2017)

Spondan toimitusjohtaja Kari Inkinen toteaa omassa katsauksessaan vastuullisuuden olevan yhtiölle painopistealue ja ensimmäisenä tästä onkin ympäristösertifikaattien kriteerien täyttäminen. Seuraavassa alaluvussa esittelen tarkemmin Spondan valintoja vastuullisuuteen liittyen, Sponda lähestyy vastuullisuutta hieman eri näkökannalta kuin esimerkiksi Kesko, jonka vastuullisuuden raportoinnissa auktoriteettidiskurssi on keskiössä.

Auktoriteettidiskurssissa vastuullisuusympäristö rakentuu auktoriteettien vahvaan toimijuuteen, jota yritykset sitten seuraavat perässä. Yritykset näkevät usein oman roolinsa passiivisena toimijana, joka toteuttaa ylhäältä annettuja ohjeita vastuullisesta liiketoiminnasta eivätkä ne pyri uusiin innovaatioihin vastuullisuusteemoissa. Auktoriteettidiskurssi on siis strateginen valinta, jolla yhtiö jakaa vastuullisuuden toimijuudet auktoriteetin ja itsensä välillä niin, että auktoriteetti määrittelee vastuullisuuden ja yhtiö toteuttaa sitä. Toisena määrittävänä toimijana tässä diskurssissa on toimintaa laeilla säätelevät valtiot, joiden määräykset ovat usein yhteneväisiä vastuullisuusauktoriteettien kanssa, mutta usein valtiot mainitaan vain verojenmaksun yhteydessä ja yhteiskuntavastuuseen liittyvät lainkohdat jätetään mainitsematta, jotta vastuullinen toiminta vaikuttaisi enemmän vapaaehtoiselta kuin pakon sanelemalta. Muuten toimintaympäristö on kuvailtu avoimesti ja eri sidosryhmät otettu huomioon.

4.2. Sidosryhmäkeskeinen diskurssi

Luvussa kaksi käsittelin tarkemmin sidosryhmäteoriaa, joka on yksi yhteiskuntavastuukeskustelua ohjaavista teorioista. Sidoryhmäteorian mukaan yritys määrittelee itse ne sidoryhmäviitekehykset, joissa se toimii. Tärkeä osa sidoryhmäteoriaa on, että yritys ei voi suosia yhtä sidoryhmää muiden kustannuksella, ja kaikki sidoryhmät tulisi ottaa huomioon, vaikka yritys voikin luonnollisesti arvottaa niitä haluamallaan tavalla. Teoriassa olennaista on myös se, että yritys tunnistaa kaikki olennaiset sidoryhmät ja kiinnittää erityisesti huomiota niihin, jotka eivät ole yrityksen varsinaisen liiketoiminnan keskiössä.

Spondan kuusi vastuullisuusprioriteettia, Energia- ja ympäristötehokkuus, Kiinteistöjen sijainti, Asiakaskokemuksen parantaminen, Henkilöstöön panostaminen, Läpinäkyvä ja eettinen liiketoiminta sekä Alan eteenpäin vieminen, kumpuavat strategiastamme ja ohjaavat toimintamme kehittymistä kestävä kehityksen näkökulmasta (Sponda 2017)

Spondan vuosikertomuksessa nostetaan asiakaskokemus yhdeksi tärkeimmistä vastuullisuusprioriteeteista. Tämä on varsin mielenkiintoinen valinta, koska perinteisesti vastuullisuuskeskustelussa keskitytään nimenomaan yhteiskuntavastuuseen ja yrityksen vastuuseen niitä sidoryhmiä kohtaan, jotka ovat varsinaisen liiketoiminnan ulkopuolella. Vaikka Sponda kertookin Global Combat -ohjelman ohjaavan sen toimintaa, nousee kuitenkin asiakkaiden NPS- eli suosittelemiseksi vuosikertomuksen vastuullisuusosiossa työntekijöiden hyvinvoinnin ja varsinaisen vastuullisen liiketoiminnan edelle. Spondan näkemykseen vastuullisuudesta kuuluu myös heidän omistamiensa kiinteistöjen sijainti, mikä on myös yksi vastuullisuuden prioriteeteista.

Tavoitteet vuodelle 2016: Parannamme asiakasyhteydenpidon määrää ja erityisesti laatua toiminnassamme (Sponda 2017)

Kuten luvussa 2 tuli ilmi, vastuullisuudelle ei ole yhtä hyväksyttyä määritelmää ja vaikka yritys olisikin sitoutunut yleisiin vastuullisuutta määrittäviin ohjelmiin, se voi nähdä vastuullisuuden haluamallaan tavalla kuten tässä tapauksessa Sponda on ottanut asiakastyytyväisyyden osaksi omaa vastuullisuuttaan. Yleisesti kuitenkin yrityksen vastuullisuus nähdään nimenomaan yhteiskuntavastuuna ja vastuullisuutena niitä toimijoita kohtaan, jotka eivät suoraan ole osallisia yrityksen liiketoimintaan, joten Spondan vastuullisuusvalintoja voidaan pitää jopa hieman kyseenalaisina. Asiakassuhteista huolehtiminen lasketaan yleensä kuuluvaksi yrityksen ydintoimintaan ja sen tulisi olla osa varsinaista liiketoimintaa, eikä yrityksen vastuullisuutta. Spondan raportoinnissa vastuullisuudesta on paljon erinomaista sisältöä ja raportointi esimerkiksi miesten ja

naisten palkkaeroista on hyvin läpinäkyvää ja avointa, mutta valitettavasti hallitsevana narratiivina on asiakaskokemuksen parantaminen ja liiketoiminnan kehittäminen.

Asiakaslähtöisessä vastuullisuudessa Spondalla kuitenkin on myös yhtenä tavoitteena auttaa asiakkaitaan heidän omien vastuullisuustavoitteidensa täyttämässä. Kiinteistöjä vuokraavalle yritykselle tämä on luonnollinen tapa hoitaa vastuullisuuttaan, koska sen ydinosasta on nimenomaan tarjota fasiliteetteja asiakkaidensa toiminnalle. Yritys toimii myös lähes pelkästään Suomessa, jossa esimerkiksi työntekijöiden oikeudet ovat jo lähtökohtaisesti hyvät ja lainsäädäntö säätelee tarkkaan yritysten toimintaa. Myöskään korruptiota, joka voisi vaikuttaa uusien kiinteistöjen kaavoitukseen ei juurikaan esiinny. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että yritys voisi täysin unohtaa vastuullisuuden näkökulmat toiminnastaan vaan päinvastoin antaisi mahdollisuudet ensiluokkaiseen vastuulliseen toimintaan.

Suurin vaikutuksemme yhteiskuntaan ja sidosryhmiimme muodostuu tuotteidemme eli kaupunkiympäristöä muodostavien asuntojen, toimitilojen ja infrastruktuurin kautta. Näin ollen myös vastuullisuutemme painopiste kohdistuu kaupunkiympäristöjen kestävyYTEEN (YIT 2017)

YIT:n diskurssi on hyvin samankaltainen kuin Spondankin. Yritys luo omalla diskurssillaan vastuullisuusympäristönsä ja määrittelee sen todellisuuden, jossa se toteuttaa vastuullisuuttaan. YIT:n omassa vastuullisuusympäristössä se näkee oman yritys vastuunsa tärkeimmäksi tehtäväksi luoda tiiviitä kaupunkikeskustoja.

Kaupunkien kiinnostavuus syntyy myös kerroksellisuudesta, muuttuvista käyttötarkoituksista ja tilapäisistä käytöistä. Jokainen kehittyvä kaupunki tarvitse urbaaneja kesantoja, joissa uusi taloudellinen toimeliaisuus kehittyy alkuvaiheessa. (YIT 2017)

YIT:n vuosikertomuksessa kokonaisuudessaan teemana on parempien kaupunkiympäristöjen rakentaminen. YIT:n näkemyksen mukaan ihmiset haluavat asua tiiviisti rakennetuissa kaupungeissa, joissa liike- ja asuinrakentaminen sekoittuvat yhteen ja alueilla liikkumisen pääpaino on julkisessa liikenteessä. Jatkuva uudisrakentamista, jota voisi pitää kestävä kehityksen vastaisena, yhtiö perustelee ”urbaanien kesantojen” tarpeella. Yhtiön näkemyksen mukaan kaupunkien keskustoissa tuleekin olla käyttämättömiä tiloja, joista kehitty taloudellista toimeliaisuutta ja tämän vuoksi käyttämättömien tilojen hyödyntämisen sijaan voi rakentaa uusia tiloja.

Minkälainen kestävä kaupunki on?

SOSIAALISESTI

Sosiaalisesta näkökulmasta kestävä kaupunki on paikka, jossa ihmiset viihtyvät, jossa yhteisö on vahva ja ihmiset kokevat olevansa kiinnittyneitä naapurustoonsa. Kaupunki tuntuu myös turvalliselta paikalta elää. Kestävässä kaupungissa arki on sujuvaa.

YMPÄRISTÖLLISESTI

Kestävä kaupunki minimoi kasvihuonekaasupäästöt, joita syntyy kaupungissa ja sen ulkopuolella. Tarve yksityisautoille ja muille liikkumisen tavoille on alhainen, ja julkinen liikenne on tehokasta ja houkuttelevaa. Luonnon monimuotoisuutta suojellaan, ja luonto on luonteva osa kaupunkia.

TALOUDELLISESTI

Taloudellisesti kestävä kaupunki pysyy houkuttelevana asuinalueena vuosikymmenestä toiseen, ja paikallinen kiinteistökanta säilyttää arvonsa, ollen näin turvallinen sijoitus ihmisille. Rakennusten tekniset ratkaisut on tehty kestäväksi, ja rakennukset ovat helposti ylläpidettäviä.

Kuva II YIT:n kolmoistilinpäätös kaupungeista (YIT 2017)

YIT ei vuosikertomuksessaan käy tarkemmin läpi vastuullisuuttaan perinteisen kolmijakomallin mukaan, mutta kuten ylläolevasta kuvasta käy ilmi, se miettii kaupunkiympäristöä, eli tuotettaan, tämän mallin perusteella. Harmaaseen talouteen, työntekijöiden oikeuksiin, toiminnan ympäristövaikutuksiin ja jätekuormaan tai verojen maksuun YIT:n kolmoistilinpäätös ei yllä. Harmaan talouden ja korruption torjunta ovat kuitenkin päässeet YIT:n ja sidosryhmien kannalta olennaiset asiat -luettelon viimeiseksi kohdaksi. YK:n Global Compact -aloitteesta tai muista vastuullisuusohjelmista vuosikertomuksessa ei mainita. Kestävä kaupunki -termi esiintyy usein vuosikertomuksessa, ja YIT:n diskurssi pohjautuu ideaaliin, jossa sen rakentaman infrastruktuurin päällä yhteisöt ja yritykset edistävät kestävästä kehitystä. YIT maalaa kuvaa, jossa tulevaisuudessa autot liikkuvat itsenäisesti sen luomissa kaupungeissa, mutta vuosikertomuksen kohteena olevan

vuoden 2016 toimista vastuullisen liiketoiminnan eteen ei juuri tekstissä puututa. Tässä diskurssissa toimijuuksia annetaan laajemmin ympäröivään yhteiskuntaan kuin muissa. Niin YIT kuin Spondakin ottavat omaksi roolikseen enemmän vastuullisen liiketoiminnan mahdollistajan kuin toteuttajan. Kumpikin toteuttaa tiettyyn rajaan asti yritys vastuuta, mutta pitävät silti oman yritys vastuunsa osana sitä, mitä muut toimijat tekevät. Molemmilla yrityksillä on oletuksena, että heidän asiakkaansa priorisoivat yhteiskuntavastuutaan niitä itseään korkeammalle, ja näin ne voivat ottaa omaksi roolikseen enemmän vastuullisuusympäristön rakentajan kuin varsinaisen vastuullisuuden toteuttajan osan. Sidosryhmädiskurssi on yrityksen strategiaa tukeva diskurssi, siinä vastuullisuus määritellään niin, että se on yrityksen liiketoimintaa tukevaa. Ympäristöllisestä ja taloudellisesta vastuullisuudesta haetaan legitimaatiota yrityksen toiminnalle. Erityisesti, kun sidosryhmistä asiakkaat nostetaan muiden yläpuolelle ja vastuu nähdään vastuuna ensisijaisesti asiakkaille, kiinnittyy huomio vain tähän yhteen sidosryhmään ja vastuullisuuden muut aspektit jäävät vähemmälle huomiolle.

4.3. Toimintakeskeinen diskurssi

Toimintakeskeinen diskurssi nivoo yrityksen vastuullisuuden ja sen operatiivisen toiminnan tiukasti yhteen. Kun vastuullisuudesta viestitään konkreettisilla esimerkeillä yrityksen omasta toiminnasta, antaa se lukijalle kuvan, että yritys kokee vastuullisuuden oikeasti tärkeänä osana toimintaansa, eikä se ole päälle liimattuja standardeja ja korulauseita. Diskurssissaan Ahlstrom tuo esille, miten vastuullisuus on osa yhtiön strategiaa. Toisin kuin sidosryhmädiskurssissa, jossa vastuullisuus palveli strategisia tavoitteita, toimintadiskurssissa yhteiskuntavastuu on toiminnan yksi tavoite.

Strateginen tahtotilamme kiteyttää hyvin lähestymistapamme yritys vastuuseen: kasvamme ja luomme arvoa sidosryhmillemme tarjoamalla kestävän kehityksen mukaisia kilpailukykyisiä kuitupohjaisia materiaaleja. Liiketoimintamme kautta luomme arvoa ihmisille ja ympäristölle sekä toimimme korkean moraalin mukaisesti ja kunnioittavasti. (Ahlstrom 2017)

Taloudellinen vastuu tarkoittaa, että varmistamme toimintamme kannattavuuden valmistamalla tarkoituksenmukaisia tuotteita samalla toimien eettisesti. Sosiaalinen vastuu tarkoittaa turvallisuutta, työntekijöiden hyvinvointia, ihmisoikeuksien kunnioittamista ja Ahlstromin tekemistä hyväksi ja innostavaksi työpaikaksi. Lisäksi vastaamme yhteiskunnallisiin tarpeisiin valmistamillamme

tuotteilla. Ympäristövastuu merkitsee toimintamme ja tuotteidemme ympäristövaikutusten minimoimista sekä asiakkaidemme auttamista heidän vastuullisuudessa (Ahlstrom 2017).

Ahlstrom jakaa oman vastuullisuutensa aiemmin esitellyn vastuullisuuden kolmoistilinpäätösmallin mukaan. Ahlstromin diskurssi on hyvin käytännönläheinen ja suoraviivainen ja se perustuu yhtiön toimintaan eikä annettuihin sertifikaatteihin. Osittain tämä voi johtua toimialasta, jolla ympäristövaikutukset ovat suuret ja globaalit toimijat käyttävät paljon luonnonvaroja tuontatoyksiköiden sijaitessa eri puolilla maailmaa. Kuitenkin verrattuna muihin metsäteollisuuden yrityksiin, esimerkiksi UPM:n tai Metsä Boardin vuoden 2016 vuosikertomuksiin, voi huomata, että Ahlstromin tapa kertoa toiminnastaan on poikkeuksellinen monien kilpailijoiden myös metsäteollisuudessa viestivänsä vastuullisuudestaan auktoriteettidiskurssin kautta lähinnä eri sertifikaatteihin nojaten. Ahlstromin vuosikertomuksessa mainitaan vain pari eri sertifikaattia raaka-aineena käytettävän puun hankintaan liittyen.

Ahlstrom luottaa vastuullisuudessaan pitkälti omaan toimintaan ja harkintaan ja liittyi YK:n Global Compact -aloitteeseen vasta joulukuussa 2017 (Ahlstrom-Munksjö 2017), vaikka se on ollut vallitsevana käytäntönä monissa muissa, erityisesti auktoriteettidiskurssia käyttävissä, yrityksissä jo vuosia. Kun yritys ei osallistu laajasti tunnustettuihin vastuullisuusohjelmiin, vaan rakentaa itse omat käytäntönsä ja viestii niistä omalla tavallaan, on luonnollisesti mahdollista, että jotain olennaisia osia vastuullisuudesta jää tai jätetään puuttumaan ja huomio kiinnitetään toisiin teemoihin. Ahlstromin osalta en kuitenkaan usko tällaiseen toimintaan, sillä yhtiön vuosikertomuksessa on eritelty toiminta kaikilla eri yritys vastuullisuuden osa-alueilla kattavasti.

Toimintakeskeisessä diskurssissa näkyvä rooli on myös sillä, miten yrityksen liiketoimintaa ja vastuullisuutta kehitetään yhteistyössä. Ahlstromin tavoitteena on tehostaa omaa toimintaansa, mikä johtaa samalla sekä parempaan luonnonvarojen hyödyntämiseen ja pienentyneeseen sähkön- ja vedenkäyttöön, että kustannussäästöihin.

Luonnonvarojen kuten raaka-aineiden ja energian mahdollisimman tehokas käyttö ei hyödytä pelkästään asiakkaitamme. Se hyödyttää myös koko ympäröivää maailmaamme. Resurssiniukkuuden ja kasvavan ympäristötietoisuuden aikana on elintärkeätä pitää oma ympäristövaikutus mahdollisimman pienenä. (Ahlstrom 2017)

Olemme toteuttaneet tehtaillamme useita energiankulutuksen pienentämiseen tähdänneitä hankkeita. Investoimalla prosessiemme optimointiin ja parantamalla jatkuvasti prosessejamme olemme onnistuneet pienentämään energiankulutusta etenkin prosessilämmön osalta. (Ahlstrom 2017)

Ahlstromin esimerkki osoittaa, että vastuullinen ja kannattava liiketoiminta eivät ole toisiaan poissulkevia, vaan hyvällä vastuullisuuden johtamisella pystyy saavuttamaan tavoitteita molemmissa samanaikaisesti. Myös Spondan (2017) vuosikertomus tuo esille yrityksen toimia, jotka sekä tehostavat yrityksen toimintaa, että parantavat sen vastuullista toimintaa erityisesti ympäristövastuun osalta. Nämä toimet esitellään kuitenkin erilaisten sertifikaattien ja organisaatioiden jäsenyyksien kautta auktoriteettidiskurssia käyttäen. Kesko (2017) tuo esille muutamalla sanalla liiketoimintaa tehostavia ympäristövastuun toimia hukkalämmön talteenoton ja kuljetusten osalta, mutta toimintakeskeinen diskurssi ei saa tilaa Keskon vastuullisuusviestinnässä.

Toimintakeskeisessä diskurssissa vastuullisuusympäristö on subjektiivinen ja realistinen. Ahlstrom ei pyri kuvaamaan maailmaa omaan toimintaansa sopivaksi, vaan kertoo toimintaympäristöstään faktoihin pohjautuen ja kirjoituksesta saa käsityksen, että sen käsitys ympäristöstään on kokonaisvaltainen eikä siitä viestitä sellaisella tavalla, joka näyttäisi yrityksen yritysvastuun paremmassa valossa. Tässä diskurssissa pääasiallinen toimijuus pysyy yhtiöllä itsellään, eikä se jaa vastuuta omasta toiminnastaan muille. Huomionarvoista on myös se, että toimijuus jaetaan koko yhtiön kesken eikä sitä jätetä vain tietyn henkilön tai yksikön harteille. Oma toimijuutensa on luonnollisesti myös lainsäätäjillä, jotka määrittelevät sen oikeudellisen ympäristön, jossa yritys toimii. Seuraava lainaus kuvaa toimijuuksia Ahlstromin ympäristövastuun osalta, toisin kuin auktoriteettidiskurssissa, jossa yritys seuraa auktoriteetteja, tässä toiminta tapahtuu yhteistyössä viranomaisten kanssa.

Kaikki Ahlstromin tehtaات säätelevät ja vähentävät päästöjä yhteistyössä paikallisten, alueellisten ja valtion viranomaisten kanssa. Sovittuja päästörajoja seurataan ja tarkistetaan vaatimustenmukaisuuden varmistamiseksi sekä paikallisyhteisöjen ja koko maapallomme suojelemiseksi. (Ahlstrom 2017)

Suchmanin (1995) legitimaatioteoriaan peilaten tällaisessa diskurssissa on tunnistettavissa pragmaattisen legitimaation piirteitä. Yrityksen käyttämä kieli on maanläheistä ja yksinkertaista eikä siinä haeta vastuullisuudelle korkeita, abstrakteja merkityksiä. Vastuullisuus pohjautuu kuitenkin yrityksen liiketoimintaan, ja yhteiskuntavastuuta, erityisesti ympäristövastuuta, käytetään osittain

oikeutuksena liiketoiminnan tehostamiselle niin, että kannattamattomia toimintoja tai turhia prosesseja karsitaan myös ympäristöystävällisyyden nimissä.

Tavoitteenamme on, että toimintamme vaikutus jää mahdollisimman pieneksi ja että kaikissa toiminnoissa on ennakolta varauduttu vähentämään ympäristölle koituvia haittoja. Tämä tarkoittaa, että vakavan vaaran uhatessa ympäristön suojelemiseksi tehtäviä kustannustehokkaita toimenpiteitä ei lykättäisi, vaikka niistä ei olisi täyttä tieteellistä varmuutta. (Ahlstrom 2017)

Ahlstrom on sitoutunut energian kestäväään käyttöön kaikilla tehtaillaan. Tavoitteenamme on tehostaa ja vähentää energiankulutusta liiketoimintamme kilpailukyvyistä tinkimättä. Energiatehokkuustoimet vaikuttavat suoriin ja epäsuoriin ilmakehäpäästöihin sekä tuotantokustannuksiin. (Ahlstrom 2017)

Ahlstromin diskurssissa voi havaita sen, miten ympäristönsuojelu otetaan kyllä huomioon, mutta tiettyjen liiketoiminnallisten rajojen sisällä. Ylemmästä lainauksesta voi huomata, miten vakavan vaaran uhatessa voidaan tehdä toimenpiteitä, jotka ovat kuitenkin kustannustehokkaita, eli eivät uhkaa merkittävästi toimintaa taloudellisesta näkökulmasta. Alempi lainaus tukee tätä ajattelumallia, energiatehokkuudella haetaan pienempiä tuotantokustannuksia eikä sillä saa olla heikentävää vaikutusta kilpailukykyyn.

Ahlstromin liiketoiminnan ydintä on lisäarvon tuottaminen ihmisille, ympäristölle ja koko yhteiskunnalle. Lisäarvon tuottaminen kattaa osakkeenomistajat, asiakkaat ja työntekijät sekä yhteisöt, joita palvelemme ja joissa toimimme. Noudatamme toiminnassamme eettisiä periaatteita. (Ahlstrom 2017)

Ahlstromin vuosikertomuksessa on oma osionsa arvon luomiselle. Siinä kerrotaan, millaista arvoa yritys tuottaa eri sidosryhmilleen. Pääosin tämä koostuu kaaviosta, jossa arvonluontiprosessi ja sen lopputulokset kuvataan. Tämän alla on yllä oleva lainaus. Siinä Ahlstrom toteaa, että arvonluonti on sen liiketoiminnan ytimessä, minkä pitäisi olla itsestäänselvyys teollisuusyritykselle, jonka toiminta ja olemassaolo perustuvat valmiiden tai puolivalmiiden tuotteiden luomiseen raaka-aineista, eli lisäarvon luomiseen tälle tuotteelle. Kappaleen lopussa todetaan yrityksen noudattavan jotain eettisiä periaatteita lauseessa, joka jää ikään kuin leijumaan ilmaan. Tällaiset lauseet ovat yleisiä, ja niitä esiintyy lähes kaikissa vuosikertomuksissa. Ahlstromin pragmaattisessa tyyliässä ja muuten kautta linjan perustellussa viestinnässä tällainen on kuitenkin pieni kauneusvirhe. Heti seuraavalla sivulla yhtiö jatkaa resursseista, ja kertoo, kuinka se on sitoutunut lisäämään omistaja-arvoa pitkällä

aikavälillä kehittämällä ja valmistamalla tuotteita, jotka tuovat yhteiskunnalle arvoa kilpailukykyisesti, resurssitehokkaasti ja kannattavasti (Ahlstrom 2017).

4.4 Esteettisen vastuullisuuden diskurssi

Tikkurilan käyttämä diskurssi on osittain samankaltainen kuin Ahlstrominkin. Suurin erottava tekijä on varmasti yritysten brändi ja yritysten erilaiset markkinat, mikä myös osaltaan vaatii niiltä erilaisia brändejä ja huomion kiinnittämistä eri asioihin. Kuten luvussa 2 tuli ilmi, on vuosikertomus sijoittajaviestinnän tärkein väline ja näin ollen myös tärkeä media yrityksen brändin luomisessa. Siinä missä Ahlstrom, joka tuottaa pääosin paperituotteita yritysasiakkaille, viestii myös vastuullisuudestaan tehokkuuden kautta ja Tikkurila, jonka loppuasiakkaita ovat kuluttajat, käyttää erilaista kieltä kertoessaan näistä samoista asioista.

Laadukkaalla ja oikein valitulla maalilla ja sen ohjeiden mukaisella käytöllä voidaan ratkaisevasti pidentää pinnan käyttöikää ja vähentää huoltotoimenpiteitä sekä samalla pienentää maalin ja maalaamisen ympäristö- ja terveysvaikutuksia (Tikkurila 2017)

Myös Tikkurilan vastuullisuusprioriteeteissa asiakkaille annetaan oma roolinsa, ja käyttäjäkokemus onkin yksi heidän tärkeimmistä painopistealueista. Käyttäjäkokemukseen Tikkurila liittää tuotteidensa vastuullisuuden siltä osin, että tuotteet ovat kestäviä ja ympäristöystävällisiä. Tikkurilan konsernitavoitteissa ensimmäisenä on asiakasymmärryksen vahvistaminen ja sitä seuraa ympäristöystävällisyyteen ja kierrätykseen kohdistuvia tavoitteita. Tikkurilan asiakasymmärrykseen kuuluu, että asiakkaat ovat yhä kiinnostuneempia ympäristöystävällisistä tuotteista, mikä johtaa myös heidät tarjoamaan näitä. Tikkurilan diskurssissa sekoittuu sekä asiakaslähtöisyys, viranomaisten vaatimukset, että heidän oma halunsa kehittää ympäristöystävällisiä tuotteita. Vaikka se yrittää tuoda ilmi omia ponnisteluja ylittää asetetut säädökset, saa tekstistä silti kuvan, että ympäristöystävällisiä tuotteita tarjotaan enemmän sen takia, että niille on kysyntää eikä sen vuoksi, että yritys itse haluaisi toimia vastuullisemmin.

Toisena painopisteenä Tikkurilalla on resurssit. Resurssien suhteen se käyttää toimintakeskeisestä diskurssista tuttua kieltä, Tikkurila ei nojaa ulkoisiin auktoriteetteihin ja standardeihin, vaan kertoo, miten sen oma toiminta vaikuttaa ympäristöön. Resurssien tehokas käyttö ja jätteen vähentäminen

ovat tärkeässä roolissa, Tikkurilakin yhdistää oman toimintansa taloudellisen tehostamisen yritys vastuunsa kehittämiseen.

Tikkurila edistää kestävästä kauneutta ja tarjoaa värikkäitä kokemuksia hyödyntäen kestävästi luonnon ja yhteiskunnan rajallisia resursseja. Laatu, kestävyys ja turvallisuus toimivat ohjaavina periaatteina niin raaka-ainevalinnoissa ja tuotekehityksessä kuin omassa toiminnassammekin. (Tikkurila 2017)

Tikkurilan diskurssissa siis erilaisesta asiakasryhmästä ja varmasti toimialastakin johtuen tehokkuuteen yhdistyy myös esteettiset arvot. Resurssitehokkuuden lisäksi tärkeää Tikkurilalle on myös ympäristönsuojelu. Ympäristönsuojelu tapahtuu Tikkurilan mukaan sen korkealla laatutasolla ja tuotantotilojen käyttämisellä ja johtamisella. Pääosiltaan se kuvaakin myös ympäristönsuojelun tapahtuvan nimenomaan resurssien tehokkaalla käytöllä ja jätteiden välttämällä ja vähentämällä.

Tikkurila toimii korkeiden eettisten arvojen ja lainsäädännön sekä liiketapaperiaatteiden mukaan. Noudatamme omassa toiminnassamme laaja-alaisesti sosiaalisen vastuun periaatteita, niin ihmisoikeuksiin, palkkaukseen, järjestäytymisoikeuteen, syrjintään, työaikoihin ja -oloihin sekä työterveyteen ja -turvallisuuteen kuin ympäristönsuojeluun ja eettiseen liiketoimintaan liittyen. (Tikkurila 2017)

Yllä oleva lainaus on Ihmiset-painopistealuetta selittävän tekstinosan alusta. Kuten aikaisemmin jo tuli ilmi, Tikkurila ei tuo ilmi sitoutumistaan mihinkään vastuullisuusohjelmiin, vaan kertoo toimivansa korkeiden eettisten arvojen mukaan. Näitä arvoja ei kuitenkaan esitellä sen tarkemmin eikä kerrota sitä, millä tavoin ja mitä periaatteita noudatetaan. Toisin kuin aikaisemmin esittelemässäni toimintakeskeisessä diskurssissa, jossa vastuullista toimintaa tuotiin esiin oman toiminnan kautta, esteettisen vastuullisuuden diskurssissa monet sanat jäävät ontoiksi eikä vastuullisuuden eteen tehtyä työtä saada puettua sanoiksi vuosikertomuksessa. Tikkurilan käyttämä diskurssi pyrkiikin tuomaan enemmän esiin sen tuotteiden ympäristöystävällisyyttä ja yrityksen ympäristölle luomaa esteettistä lisäarvoa kuin varsinaisesti kertomaan toimista, jotka on kohdennettu yhteiskuntavastuun perinteisen määritelmän mukaiseen vastuullisuuteen. Näiltä osin Tikkurilan esteettisen vastuullisuuden diskurssissa on nähtävissä yhtymäkohtia myös YIT:n ja Spondan sidosryhmäkeskeisiin diskursseihin, joissa vastuullisuutta tutkitaan sellaisessa todellisuudessa, joka on yrityksen strategian ja näkemysten mukainen. Tikkurilan vastuullisuusympäristössä etusijalla on esteettisyys ja harmaan betonin muuttaminen taideteokseksi on arvokkaampi panostus kuin päästöjen tai energian käytön vähentäminen. Tässä diskurssissa toimijuutta jaetaan myös muille osapuolille

kuin yritykselle itselleen. Tällä pyritään viestimään myös yhdestä yritykselle tärkeästä arvosta – yhteisöllisyydestä. Toimijuuksien jako on myös yhdistävä tekijä sidosryhmäkeskeisiin diskursseihin, myös Tikkurilan diskurssissa yhtiön oma toimijuus on osittain luonteeltaan fasilitoivaa eikä toteuttavaa.

Keväällä 2016 Tikkurila kutsui Virossa jo toista kertaa ihmisiä lahjoittamaan ylijääneitä sisä- ja ulkomaalejaan Tallinnan eläintarhan kunnostusta varten. [...] ”Tässä kampanjassa toteutuu monta Tikkurilalle tärkeää asiaa; vastuullisuus, kierrätys ja yhteisöllisyys. Reilun sadan vapaaehtoisen voimin ja satojen lahjoitettujen maalilitrojen avulla toimme iloa ja värejä eläintarhassa vieraileville ihmisille eläinten hyvinvointia unohtamatta” sanoo Tikkurila AS:n markkinointipäällikkö Jaana Pärn (Tikkurila 2017)

Yllä oleva lainaus Tikkurilan vuosikertomuksesta kuvaa hyvin sen viestimiä näkemyksiä yhteiskuntavastuusta. Yhteiskuntavastuuta ei nähdä velvollisuutena tai vastuun ottamisena oman toiminnan aiheuttamista haitoista, vaan se on enemmänkin tapa markkinoida yhtiölle tärkeitä arvoja. Toki Tikkurila tuo esille vuosikertomuksessaan myös ympäristönsuojeluun liittyviä toimenpiteitä ja tuotteiden ympäristöystävällisyyden paranemisen, mutta pääpaino on asiakaskokemuksessa ja ”esteettisessä vastuullisuudessa”, eli erilaisissa Tikkurilan tuotteiden käyttöön julkisilla paikoilla liittyvissä projekteissa.

Paljon on kuitenkin vielä töitä tehtävänä, jotta saamme vastuullisuuden konkreettisemmalle tasolle ja näkyväksi asiakkaillemme. Haluamme luoda aidosti lisäarvoa sidosryhmillemme, varmistaa korkean tason toimintamme vastuullisuudessa ja hyvässä hallintotavassa sekä tarjota entistäkin parempia ja kestävämpiä tuotteita (Tikkurila 2017).

Vuosikertomuksen johdon katsauksessa Tikkurilan toimitusjohtaja Erkki Järvinen tuo itsekkin esille saman haasteen, mikä on havaittavissa yleisestikin yhtiön vastuullisuusviestinnässä. Viestinnässä on positiivinen vire ja yhtiö selvästi yrittää tuoda lisää vastuullisuusnäkökulmaa toimintaansa. Tämän tutkimuksen tarkoituksena ei kuitenkaan ole arvioida yrityksen vastuullisuusstrategiaa, vaan sitä miten siitä viestitään. Niinpä jätän huomioimatta sen, miten Tikkurila mahdollisesti toteuttaa vastuullisuuttaan ja kiinnitän huomiota siihen, mitä yhtiön toimitusjohtaja vastuullisuudesta sanoo.

Hän kertoo yhtiön halusta luoda lisäarvoa ja varmistaa korkean tason vastuullisuudessa, mutta ei kuitenkaan tarkemmin erittele tai määrittele sitä, mitä tämä lisäarvo on ja miten sitä luodaan tai miten korkea taso vastuullisuudessa säilytetään. Toimitusjohtaja Järvinen kertoo myös, miten yhtiö haluaa

tarjota asiakkaille tuotteita, jotka tuovat aidosti lisäarvoa (Tikkurila 2017). Aito lisäarvo nouseekin esiin vuosikertomuksessa, mutta lukijalle jää kysymysmerkiksi, millaista tämä lisäarvo on ja miten sitä tuotetaan. Tässä tutkimuksessa esiin nousseissa diskursseissa esteettisen vastuullisuuden diskurssi on ainoa, joka ei yhdistä yhteiskuntavastuuta strategian osaksi. Tikkurilan diskurssi muistuttaa Perrinin (2006) tutkimuksessa esiin nousseita piirteitä vastuullisuusraportoinnissa, joissa vastuullisuus on yritykselle strateginen kilpailuetu, mutta yrityksellä kuitenkin on huomattavissa tahtoa laajentaa omaa vastuullisuuttaan myös laajempaan suuntaan.

5 Johtopäätökset

5.1. Empiiriset tulokset

Tutkimukseni tarkoituksena oli tutustua suomalaisten pörssiyhtiöiden vuosikertomuksissa käyttämiin vastuullisuusdiskursseihin. Rajasin mielenkiintoni yrityksiin jotka käyttävät Global Reporting Initiativen GRI-viitekehystä. Tällä pyrin varmistamaan laadukkaan aineiston saamisen, koska oletuksenani oli, että mikäli yritys raportoi vastuullisuudestaan standardisoidun mallin mukaan, se on todennäköisesti kiinnostuneempi vastuullisuudestaan ja käsittelee asiaa laajasti ja monipuolisesti vuosikertomuksessaan. Toisena syynä oli kiristyneet vaatimukset vastuullisuusraportoinnissa, joka tulevaisuudessa tulee johtamaan useampien yritysten siirtymiseen integroituun vastuullisuusraportointiin.

Empiiristä aineistoa kootessani valitsin lähteiksi lopulta viisi suomalaista yhtiötä eri toimialoilta. Nämä yhtiöt olivat Ahlstrom, Kesko, Sponda, Tikkurila ja YIT. Ahlstrom ja Tikkurila toimivat molemmat teollisuudessa, Ahlstrom valmistaa puolivalmiita tuotteita muille yrityksille ja Tikkurila valmiita tuotteita kuluttaja- ja yritysmarkkinoille. Spondan ja YIT:n yhdistävänä tekijänä on kiinteistöt, YIT toimii rakennusosalalla ja Sponda hallinnoi ja vuokraa toimitiloja. Kesko toimii vähittäiskaupassa ja on ainoa tutkimuksen kohteista, jolla ei ole selvää yhdistävää tekijää toiseen tutkittavaan yritykseen. Aineistona käytin kaikkien viiden yrityksen kotisivuilta ladattuja vuoden 2016 vuosikertomuksia.

Tutkimuskysymyksenäni oli yleisellä tasolla; millaisia diskursseja vastuullisuudesta esiintyy. Tämän lisäksi tutkin myös, millaisia legitimaatiokeinoja näissä diskursseissa esiintyy, miten vastuullisuutta merkityksellistetään ja miten sitä liitetään yrityksen strategiaan. Näihin kysymyksiin pyrin löytämään

vastauksia vuosikertomuksista. Menetelmäkseni valitsin kriittisen diskurssianalyysin. Menetelmäni ja tieteenfilosofisten valintojeni vuoksi rajasin aineistostani kuitenkin varsinaiset GRI-viitekehyksen vaatimat taulukkomuotoiset raportit, koska en uskonut saavani niistä tutkimustani hyödyttävää tietoa.

Analyysini tuloksena tunnistin vuosikertomuksista neljä erilaista diskurssia, jotka eroavat toisistaan ja joita määrittää niin suhteet yritysvastuuseen teoriana ja eri sidosryhmiin kuin strategian ja vastuullisuuden välinen suhde. Sidosryhmäsuhteisiin lasken kuuluvaksi myös roolin, jonka yritys ottaa omassa vastuullisuusympäristössään. Nämä kolme tekijää toimivat kaikkien diskurssien rakennuspalikoina. Näistä tekijöistä voi muodostaa janoja, joille diskurssit sijoittuvat. Esimerkiksi vastuullisuusroolit vaihtelevat passiivisesta aktiiviseen.

Auktoriteetidiskurssissa yrityksen vastuullisuusympäristö rakentuu voimakkaiden auktoriteettien ympärille. Tällaisia auktoriteetteja ovat esimerkiksi YK, WWF tai toimialakohtaiset yhteiskuntavastuuorganisaatiot. Auktoriteetidiskurssia käyttävän yrityksen rooli on melko passiivinen, yritys ei itse pyri luomaan vastuullisuuskäytänteitä, vaan seuraa auktoriteettien luomia malleja ja ohjelmia. Yritys ei myöskään haasta olemassa olevia käytänteitä ja ottaa ne ikään kuin itsestäänselvyyksinä. Auktoriteetidiskurssissa yritykset tuovat esille näiden auktoriteettien myöntämiä sertifikaatteja ja todistuksia ja pyrkivät näin osoittamaan toimintansa vastuullisuuden. Tässä diskurssissa vastuullisuutta merkityksellistetäänkin voimakkaasti juuri näiden tunnustusten kautta. Suhteet eri sidosryhmiin tulevat esille ainakin pintapuolisesti, koska tämä on auktoriteettien vaatimus. Myös diskurssia käyttävän yrityksen strategiassa vastuullisuus määritellään auktoriteettien myöntämien tunnustusten kautta ja näitä tunnustuksia käytetään oman yritysvastuun legitimointiin. Auktoriteeteiksi nostetaan yleensä kansainvälisiä järjestöjä, joiden ohjelmien mukaiset vaatimukset ovat usein myös kirjattu lakeihin, mutta järjestöjen käyttäminen auktoriteettina antaa kuvan vapaaehtoisesta toiminnasta eikä pakotetusta vastuullisuudesta. Tämän diskurssin käyttö on yrityksille helppoa, koska ne voivat antaa kuvan itsestään uskottavina toimijoina saatuaan tunnustuksia laajasti tunnetuilta organisaatioilta. Näiden ohjelmiin liittyminen on helppoa ja samalla yritys saa käyttöönsä valmiit mallit yritysvastuunsa kehittämiseen. Yritykset ymmärtävät oman vastuunsa koskevan laajempaakin aluetta kuin omaa välitöntä liiketoimintaansa, mutta ne jättävät tämän alueen määrittelyn muiden käsiin. Kilpailuetua ne pyrkivät saamaan eri sertifikaattien avulla, mikä on hyvin perinteinen näkökulma vastuullisuuteen, mutta yritysvastuun ollessa yhä arkipäiväisempi osa jokaisen yrityksen liiketoimintaa ja lähes kaikkien yritysten kannettua jotain

sertifikaatteja, on tämä kilpailuetu pienenemässä. Tämä vaatiikin tulevaisuudessa yrityksiltä enemmän niistä itsestä lähteviä toimia.

Sidosryhmäkeskeisessä diskurssissa yritys rakentaa itse oman vastuullisuusympäristönsä haluamallaan ja omia tarkoituksiaan palvelevalla tavalla. Tässä diskurssissa yritys arvottaa erityisesti vastuutaan asiakkaita kohtaan, mikä ei varsinaisesti ole linjassa yritys vastuun teorian ja periaatteiden kanssa. Sidosryhmäkeskeinen diskurssi tuo vastuullisuuden osaksi yrityksen strategiaa tavalla, jolla vastuullisuudesta tulee työkalu omien strategisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Vastuullisuusympäristöstä tehdäänkin yritykselle itselleen suotuisa ja oma toimijuus jää luonteeltaan passiiviseksi. Sidosryhmädiskurssia käyttävät yritykset näkevät oman roolinsa fasilitoivana, ja jättävät aktiivisen toimijuuden sidosryhmilleen, kuten asiakkaille. Tässä diskurssissa vastuullisuudella legitimoidaan yrityksen toimintaa, kuten kustannussäästöjä, joita voidaan perustella ympäristösyillä. Sidosryhmäkeskeinen on kuitenkin osittain harhaanjohtava nimi, sillä ne sidosryhmät, jotka eivät ole yrityksen erityisen kiinnostuksen kohteena, eli eivät tuota yritykselle lisäarvoa, jäävät tässä diskurssissa hyvin vähälle huomiolle.

Toimintakeskeinen diskurssi on löytämistäni diskursseista kokonaisvaltaisin ja lähimpänä yritys vastuun teorioita. Tässä diskurssissa vastuullisuus on otettu voimakkaasti osaksi yrityksen strategiaa ja puhe yritys vastuusta kumpuaa yrityksen omasta toiminnasta. Vastuullisuusympäristössä yritys on keskiössä ja se on aktiivinen toimija, joka sekä määrittelee vastuullisuutta, että toteuttaa sitä. Sidosryhmät ovat myös aktiivisia yhteistyökumppaneita, ja esimerkiksi viranomaisten kanssa toiminta tapahtuu yhdessä. Toimintakeskeinen diskurssi vaatii yritykseltä enemmän kuin auktoriteettikeskeinen, toimintakeskeisessä diskurssissa yritys ei voi nojata muihin vaan sen on itse kyettävä osoittamaan oman toimintansa vastuullisuus. Tämä voi olla haaste, mutta antaa myös mahdollisuuden, mikäli yritys todella onnistuu uskottavasti viestimään omasta toiminnastaan. Kääntöpuolena se antaa myös mahdollisuuden kiinnittää huomiota vain niihin vastuullisuuden osa-alueisiin, jotka yritys itse haluaa ja jättää huomioimatta toisia. Vastuullisen toiminnan legitimointi on luonteeltaan pragmaattista ja yritys oikeuttaa vastuullisuutensa sen hyödyllä niin itselleen kuin sidosryhmilleen. Toimintakeskeisessä diskurssissa käy ilmi, että yritys ei toteuta yritys vastuullisuutta huvin vuoksi vaan sillä on selkeä tarkoitus. Erityisesti vastuu resurssien kestävästä käytöstä korostuu niin vastuuna ympäröivää maailmaa kuin kustannustehokkaana toimintana vastuuna

osakkeenomistajia kohtaan. Toimintakeskeinen diskurssi antaa vaikutelman yrityksestä, joka ottaa yhteiskuntavastuunsa vakavasti ja jolla on kehittyneet käytänteet vastuullisuuden toteuttamiseen.

Esteettisen vastuullisuuden diskurssi yhdistää tekijöitä sekä sidosryhmäkeskeisestä että toimintakeskeisestä diskurssista. Siinä yritys rakentaa itselleen positiivisen vastuullisuusympäristön, jossa priorisoidaan yritykselle tärkeitä vastuullisuuden arvoja. Erityisesti vastuu asiakkaita kohtaan nousee esille. Tässä diskurssissa vastuullisuusympäristölle luonteenomaista on toimijoiden verkko, jossa yritys itse on toimijana yhdessä sidosryhmien kanssa. Yhteiskuntavastuu nähdään mahdollisuutena tarjota jotain yhteisölle eikä velvollisuutena sitä kohtaan. Perinteiseen yritysvastuun teoriaan tällainen ajattelu ei juuri sovi, mutta kuten aikaisemmissa yhteyksissä on tullut ilmi, mitään yhtä kiveen hakattua määritelmää vastuullisuudelle ei ole. Esteettisen vastuullisuuden diskurssissa yritysvastuuta legitimoidaan sillä, että se on yrityksen arvojen mukaista toimintaa. Yritysvastuu on kuitenkin irrallista yrityksen strategiasta, vaikka se onkin osaltaan mukana esimerkiksi tuotekehityksessä. Tuotekehityksen ympäristöystävällisyydelle ajavana voimana ovat kuitenkin sidosryhmät, asiakkaat ja viranomaiset. Esteettisen tehokkuuden diskurssilla yritys antaa kuvan, että se tunnistaa tarpeet yritysvastuulle, mutta diskurssista puuttuu selvä linja ja yhteys strategiaan, mistä lukija saa vaikutelman, että vastuullinen toiminta hakee vielä suuntaansa.

5.2. Rajoitukset ja jatkotutkimus

Tutkimusta rajoitti saatavilla olevan empiirisen aineiston määrä. GRI-viitekehyksen käyttöön ottaneita yrityksiä ei vielä Suomessa ole paljoa, joten kovin laajaa materiaalia ei ole tarjolla. Toisaalta otoksen laajentaminen yrityksiin, jotka eivät vielä integroitua raportointia käytä, ei olisi ollut mielekästä tutkimuksen kannalta. Tämä olisi tuonut hajanaisempaa sisältöä ja lähivuosina integroituun raportointiin siirtyessä tulokset eivät olisi olleet niin relevantteja.

Tämä tutkimus toimii kuitenkin pohjana mahdolliselle jatkotutkimukselle, kun useammat yritykset siirtyvät integroituun raportointiin. Uskon, että nämä muutamat sitä jo käyttävät yritykset toimivat suunnannäyttäjinä muille suomalaisille pörssiyrityksille, jotka vasta hakevat omaa diskurssiaan. Tämän vuoksi voisikin olla mielenkiintoista lähitulevaisuudessa tutkia, ottavatko muut yritykset käyttöön esittämäni kaltaisia diskursseja ja seurata nyt jo tutkittavana olleita yrityksiä, säilyykö niiden tapa viestiä vastuullisuudestaan samankaltaisena myös jatkossa.

LÄHTEET

- Ahlstrom-Munksjö. 2017. Ahlstrom-Munksjö sitoutuu YK:n Global Compact -aloitteeseen (lehdistötiedote) <https://www.ahlstrom-munksjo.com/fi/Media/tiedotteet/press-releases/2017/ahlstrom-munksjo-sitoutuu-ykn-global-compact--aloitteeseen/> viitattu 12.12.2017
- Boje, D. M. (2016, Critique of the Triple Bottom Line, in Grace Ann Rosile (ed.) *Tribal Wisdom for Business Ethics*, 181 - 198
- Buhr, N. 2007 Histories of and rationales for sustainable reporting. *Sustainability Accounting and Accountability*, 57-69
- Brown, J. & Dillard, J. (2014). Integrated reporting: On the need for broadening out and opening up. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*. 27 (7), 1120-1156.
- Carroll, A. B. 1991. The pyramid of corporate social responsibility: toward the moral management of organizational stakeholders. *Business horizons*, 34(4), 39-48.
- Carroll, A. B. 1999. Corporate social responsibility evolution of a definitional construct. *Business & society*, 38(3), 268-295.
- Coulson, A. B., Adams, C. A., Nugent, M. N., Haynes, K. 2015. Exploring metaphors of capitals and the framing of multiple capitals : Challenges and opportunities for < IR >. *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*, 6(3), 290-314.
- Cornelissen, J. P. 2001. Integrated marketing communications and the language of marketing development. *International Journal of Advertising* 20. 483 – 498
- Cornelissen, J P. & Harris, P2004. Interdependencies between Marketing and Public Relations Disciplines as Correlates of Communication Organisation. *Journal of Marketing Management* 20. 237 – 264.
- Clarkson, M. B. E. 1995. A stakeholder framework for analyzing and evaluating corporate social performance. *The Academy of Management Review* 20 (1): 92-117.
- Dagiliene, L. 2010. The Research of Corporate Social Responsibility Disclosures in Annual Reports. *Inzinerine Ekonomika-Engineering Economics* 21: 2. 197 – 204.
- Dahlsrud, A. 2008. How Corporate Social Responsibility is Defined: an Analysis of 37 Definitions. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management* 15. 1 – 13.
- De Villiers, C., Rinaldi, L., Unerman, J. 2014. Integrated Reporting: Insights, gaps and an agenda for future research. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*. 27 (7), 1042-1067.

- De Villiers, C., Venter, E. R., & Hsiao, P.-C. K. 2016. Integrated reporting: background, measurement issues, approaches and an agenda for future research. *Accounting & Finance*, 57(4), 937–959
- Eccles, R. G. & Armbrester, K. 2011. Integrated Reporting in the Cloud. *IESE Insight* 8. 13 – 20.
- Eccles, R. G. & Krzus, M. P. 2010. Integrated Reporting for a Sustainable Strategy. *Financial Executive* 26: 2. 28 – 32.
- Eccles, R.G. & Saltzman D. 2011. Achieving Sustainability Through Integrated Reporting Stanford Social Innovation Review (56-61)
- Elkington, J. 1994. Towards the sustainable corporation: win-win-win business strategies for sustainable development. *California Management Review*. 36(2).
- Fairclough, N. 1992. Discourse and text: linguistic and intertextual analysis within discourse analysis. *Discourse & Society*, Vol. 3(2), 193-217.
- Fasan, M. 2013. Annual Reports, Sustainability Reports and Integrated Reports: Trends in Corporate Disclosure. Integrated Reporting. Concepts and Cases that Redefine Corporate Accountability. Cham: Springer, 41–58.
- Flower, J. 2015. The International Integrated Reporting Council: a story of failure. *Critical Perspectives on Accounting*, 27: 1-17
- Frederick, W. C. 2008. Corporate Social Responsibility: Deep roots, flourishing growth, promising future. In: Crane, A., McWilliams, A., Matten, D., Moon, J. & Stegel, D. S. (eds.) 2008. The Oxford Handbook of Corporate Social Responsibility. p. 522-531. Oxford University Press. New York. 590 p.
- Freeman, R.E. & Dimitriev S. 2017 Corporate Social Responsibility and Stakeholder Theory: Learning From Each Other, *Emerging Issues in Management*, vol. 1: 7-15
- Freeman, R.E., Wicks, A. C. & Parmar, B. 2004. Stakeholder Theory and “The Corporate Objective Revisited”. *Organization Science*. 15 (3): 364–369.
- Garriga, E. & Melé, D. 2004. Corporate social responsibility theories: mapping the territory. *Journal of Business Ethics* 53: 51-71.
- GRI. 2006. GRI G3 yhteiskuntavastuun raportointiohjeisto. 2000-2006 Global Reporting Initiative. Version 3.0. <https://www.globalreporting.org/resource/library/Finnish-G3-Reporting-Guidelines.pdf> viitattu 3.10.2017
- Grit, K. 2004. Corporate Citizenship: How to Strengthen the Social Responsibility of Managers? *Journal of Business Ethics*, 53: 97-106.
- Hall, S. 1999. Identiteetti. Suom. ja toim. Mikko Lehtonen ja Juha Herkman. Tampere. Vastapaino

- Harberg, P. 2016. Yhteiskuntavastuu integroidussa raportoinnissa. Tampere. Tampere University Press
- Hockerts, K. & Moir, L. 2004. Communicating Corporate Responsibility to Investors: The Changing Role of the Investor Relations Function. *Journal of Business Ethics* 52. 85 – 98.
- The International Integrated Reporting Council (IIRC). 2013. The International Framework.
- Jenkins, H. 2009. A 'business opportunity' model of corporate social responsibility for small- and medium-sized enterprises. *Business Ethics: A European Review* 18: 21-36
- Janks, H. (1997). Critical Discourse Analysis as a Research Tool. *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education*, 18(3), 329–342.
- Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. 1993. Diskursiivinen maailma: teoreettiset lähtökohdat ja analyyttiset käsitteet. Diskurssianalyysin aakkoset. Tampere: Vastapaino
- Joutsenvirta, M. 2009. A Language Perspective to Environmental Management and Corporate Responsibility. *Business Strategy and the Environment* 18: 240-253
- Juholin, E. 2004. Cosmopolis: Yhteiskuntavastuusta yrityskansalaisuuteen. Keuruu. Otavan Kirjapaino.
- Kosonen, J. 2014 ”Eihän tätä usko mörkökään” – Kriittinen diskurssianalyysi johtajien puheesta. Rovaniemi. Lapin Yliopistopaino
- Lankoski, L. 2008. Corporate responsibility activities and economic performance: A theory of why and how they are connected. *Business Strategy and the Environment*, vol 17, No. 8, 536-547
- Leppiniemi J. & Virtanen M. 2003. Vuosikertomus. Miten tehdään? Miten luetaan? Helsinki. *Sanoma Pro*
- Lindgreen, A., & Swaen, V. (eds). (2010). Corporate social responsibility. *International Journal of Management Reviews*, 12(1), p. 1-7.
- Livesey, S. M. & Kearins, K. 2002. Transparent and caring corporations? A Study of Sustainability Reports by The Body Shop and Royal Dutch/Shell. *Organization & Environment* 15: 3. 233 – 258.
- Mars, M., Virtanen, M. & Virtanen O. V. 2000. Sijoittajaviestintä strategisena työkaluna. Porvoo *Edita*
- Matten, D. & Crane, A. 2005. Corporate Citizenship: Toward An Extended Theoretical Conceptualization. *Academy of Management Review*. 2005, Vol. 30, No. 1, 166 – 179.
- Melé, D. 2008. Corporate Social Responsibility Theories. *The Oxford Handbook of Corporate Social Responsibility*. p. 47-82. Oxford University Press. New York.
- Moir, L. 2001. What do we mean by corporate social responsibility? *Corporate Governance: The International Journal of Business in Society*, 1(2), 16–22.

Noland, J. & Phillips, R. 2010. Stakeholder Engagement, Discourse Ethics and Strategic Management. *International Journal of Management Reviews* 12 (1): 39-49.

Niskala, M. & Pajunen, T. 2015. Kohti integroitua raportointia. Porvoo: ST-Akatemia

O'Donovan, G. 2002. Environmental disclosures in the annual report: Extending the applicability and predictive power of legitimacy theory. *Accounting, Auditing & Accountability Journal* 15 (3): 344-371.

Perrini, F. 2006. The Practioner's Perspective on Non-Financial Reporting. *California Management Review* 48 (2): 73-103

Potter, J. & Wetherell, M. 1998. Discourse and Social Psychology. Lontoo: Sage.

Perego, P., Kennedy, S. & Whiteman, G. 2016. A lot of icing but little cake? Taking integrated reporting forward. *Journal of Cleaner Production*, 136, 53-64.

Renouard, C. Corporate Social Responsibility, Utilitarianism, and the Capabilities Approach. *Journal of Business Ethics*. 2010.

Rohweder, L. 2004. Yritysvastuu – kestävä kehitystä organisaatiossalla. Porvoo. *WS Bookwell Oy*.

Rowbottom, N. & Locke, J. 2016. The emergence of IR. *Accounting and Business Research*, 46 (1), 83-115.

Rowley, T.J. 1997. Rowley, T. J. (1997). Moving beyond Dyadic Ties: A Network Theory of Stakeholder Influences. *The Academy of Management Review*, 22(4), 887

Saaranen-Kauppinen A. & Puusniekka A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Viitattu 13.11.2017

Seppänen, J. 2005: Visuaalinen kulttuuri. Teoriaa ja metodeja mediakuvaan tulkitsijalle. Tampere: Vastapaino.

Stubbs, W. & Higgins, C. 2014. Integrated Reporting and internal mechanisms of change. *Accounting, Auditing & Accountability Journal* 27 (7), 1068– 1089.

Takala, T. 2000. Yrityksen yhteiskunnallisen vastuun ideologiat v. 2000 suomalainen yritys globalisoituvassa maailmassa. Liiketaloudellinen Aikakauskirja 4/2000.

United Nations Global Compact (UNGC) 2017. <https://www.unglobalcompact.org> viitattu 7.9.2017

United Nations Global Compact 2014. *Guide to Corporate Sustainability* https://www.unglobalcompact.org/docs/publications/UN_Global_Compact_Guide_to_Corporate_Sustainability.pdf viitattu 7.9.2017

Uimonen, M-L. 2006. Suomalaisten yritysten vapaaehtoinen sosiaalinen vastuu. Sidosryhmäviitekehys yritysten ja ulkoisten sidosryhmien edustajien näkemyksissä. Työpoliittinen tutkimus 322. Työ- ja elinkeinoministeriö.

Vehkaperä, M. (2003). *Yrityksen yhteiskuntavastuu – vastuuta voittojen vuoksi?* Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Wilburn, K. M. & Wilburn, H. R (2016) The Growing Importance of Integrated Reporting for Corporate Social Responsibility. *Review of Business & Finance Studies* 7 (2), 75-89

Whitehouse, L. 2003. *Corporate Social Responsibility, Corporate Citizenship and the Global Compact A New Approach to Regulating Corporate Social Power?* Global Social Policy, vol. 3, 3: 299-318.

Kuvat

Kuva I Kesko Oyj. 2017. Vuosikertomus 2016: 72.

Kuva II YIT Oyj. 2017. Vuosikertomus 2016: 53.

Kuvio

Kuvio 1. Carroll, A. B. 1991. The pyramid of corporate social responsibility: toward the moral management of organizational stakeholders. *Business horizons*, 34(4), 39-48.

Kuvio 2. GRI. 2006. GRI G3 yhteiskuntavastuun raportointiohjeisto. 2000-2006 Global Reporting Initiative. Version 3.0. <https://www.globalreporting.org/resourcelibrary/Finnish-G3-Reporting-Guidelines.pdf> viitattu 3.10.2017

Kuvio 3. Pietikäinen, S. & Mäntynen, A. 2009. Kurssi kohti diskurssia

Empiirinen aineisto

Ahlstrom Oyj:n vuosikertomus 2016

Kesko Oyj:n vuosikertomus 2016

Sponda Oyj:n vuosikertomus 2016

Tikkurila Oyj:n vuosikertomus 2016

YIT Oyj:n vuosikertomus 2016